

Blauwe Klauwier *JUVENIEL* september 2021

Vier Raven passeren de trektelpost op de Groote Heide, 25 augustus 2021 (Maarten-Jan van den Braak)

Inhoudsopgave

Vakantiefoto's	3
Mijn vogelgebied: domweg gelukkig aan de Toekomstweg	5
Zeldzame broedvogels in 2020: Roek t/m Sijs	9
Robbie's vogelboekenkast: Ducks of Britain and the N Hemisphere	27
Zwarte Ooievaars in het najaar van 2020: een aanvulling	31
De Kievit als favoriet	32
Slechtvalken in Eindhoven: een vervolg	35
BMP-inventarisatie van De Oase	38
Twiieter-de-twiiet: van hier of van elders?	44
Spectaculair aantal Hoppen in 2021	47
Zo lek als een mandje	54
Fotocollage	56
Simone Valkonet-Huyskes stelt zich voor	58
Slaaplaatstelling van Witte Kwikstaarten	61
Grauwe Klauwieren in 2021: veel territoria, weinig jongen	65
Vogelen in de Cloud: Trektelmodule Natuurstudiegroep Dijleland	70
Ook in 2021 weer Slangenarenden in de Kempen	73
Activiteitenkalender	76

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© Copyright

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Wederom een warm welkom, nu bij de herfsteditie van de Blauwe Klauwier Juveniel. Het is opnieuw een extreem gevuld exemplaar. Zo gevuld dat het haast niet anders kan dan dat enkele leden op het eind vermoeidheidsverschijnselen zullen vertonen.

En het voor mij verrassende artikel over de slaaplaatstelling van de Witte Kwikstaart. Wat kun je toch geweldig veel missen ondanks een leven vol vogels. Nooit geweten dat er vlak bij mijn huis zulke aantallen rondvliegen. Ik vind de foto op pagina 61 geweldig. Een rechttoe-rechtaan-kas met onnatuurlijke materialen gevuld met schattige witte kwikstaarten.

Een leuk artikel over de Toekomstweg. Die foto ervan ziet er niet erg hoopgevend uit maar als je dan verder leest zie je dat schijn bedriegt. Of 52 broedterritoria van Braamsluipers. Als ik langs fiets houden ze net altijd hun bekje dicht, denk ik. Hoe vaak hoor ik nou een Braamsluiper in de buurt?

En een tekening van een Kievit en een Tapuitenman op het Kranenveld. Een pareltje uit een boekenkast en een datalogger aan een Zwarte Ooievaar. Slechtvalken en een Oase. Twiieter-de twiiet en de Hop. Een lek mandje en Simone Valkonet-Huyskes. Grauwe Klauwieren en Ooievaars. Een trektelmodule en Slangenarenden. Mij duizelt het, wat een rijkdom.

En mocht je nog een complimentje over hebben, we staan er helemaal voor open 😊. Veel lees-, kijk- en genietplezier!

Namens de redactie, Robbert

Vakantiefoto's

Edwin van der Werf voorzag ons van vakantiefoto's uit de Achterhoek, Drenthe, Friesland, Groningen, Limburg en Zeeland . Als enige inzender van vakantiefoto's krijgt Edwin twee volle pagina's.

Mijn vogelgebied: domweg gelukkig aan de Toekomstweg

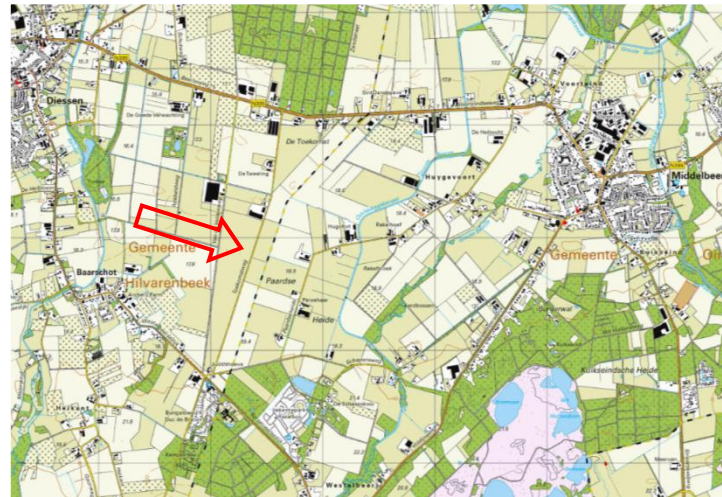
Peter Simon

Al meer dan een tiental jaren rijd ik dagelijks van Eersel naar Tilburg, waar ik lesgeef aan een Montessorischool. Even heb ik de snelweg geprobeerd, maar binnendoor is veel mooier en korter. 's Morgens over de stille landweggetjes langs Casteren, Westelbeers, Baarschot en Diessen rijden is geen straf. Althans, de drempels in Baarschot deden mij op enig moment besluiten een andere binnenweg te kiezen en zo stuitte ik op de Toekomstweg in Westelbeers.

De Toekomstweg (PS)

Ruim 2 kilometer lang, slecht wegdek, aan weerskanten een brede rand zand die

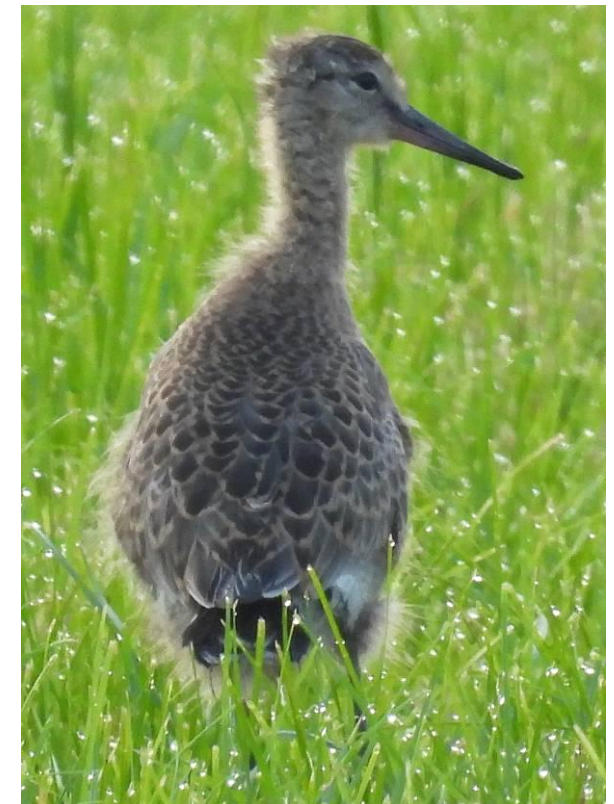

overgaat in dichte grasbegroeiing en een sloot. Dwars door de weilanden. Regelmatig staat er een boom of een groepje bomen.

Wat me meteen opviel aan deze, op het eerste oog toch niet zo spectaculaire, omgeving, was dat ik zoveel vogels zag. Meteen aan het begin, bij de boerderij van boer Rik – daar kom ik nog op terug – waren de eksters en de vinken al gauw een vertrouwd gezicht. Links een redelijk kruidrijk weiland, rechts intensieve akkerbouw.

Na een kilometer krijg je aan beide zijden wat meer kruidrijk weiland en het is hier waar mijn speciale interesse voor de

Toekomstweg startte. Op enig moment werd ik daar namelijk 's morgens bijkans aangevallen door enkele grutto's; poten naar beneden overscherend en flink wat geluid makend. Stapvoets verder rijdend zag ik enkele jongen van de grutto in het veld, vlak langs de weg.

Jonge Grutto (PS)

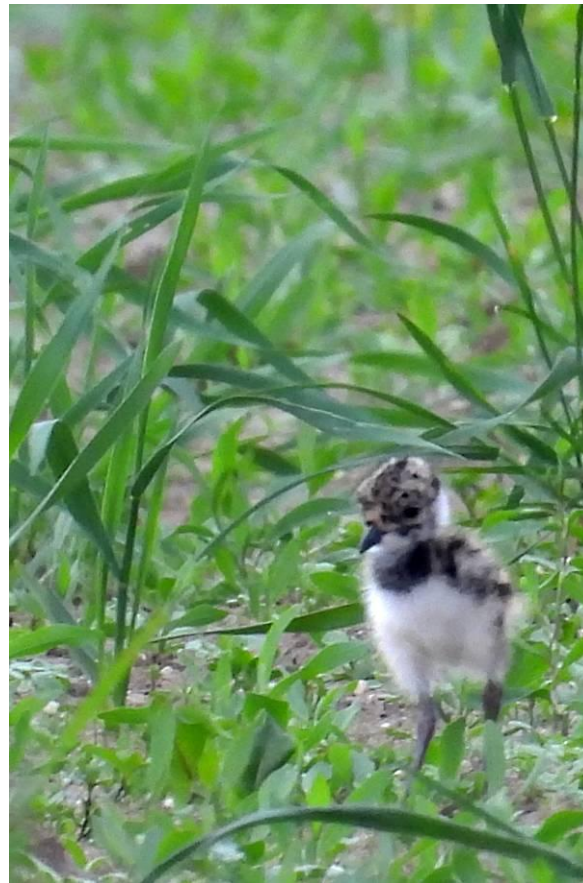
Vanaf dat moment begon ik echt te observeren, 's morgens wat eerder naar school, 's avonds vaak een uur later thuis. Meestal zet ik mijn auto stil bij het "gruttoveldje". Vaak is dat stukje weiland, het zal hooguit 100m bij 100m zijn, redelijk plas-dras. Er loopt een wat diepere voor in het midden van het land waar vaak water in blijft staan. De diversiteit aan verschillende soorten vogels aldaar is echt verbazingwekkend. Door het jaar heen zie ik er de "big five" van de weidevogels, enkel de tureluur heb ik er nooit waargenomen.

Scholekster (PS)

In het broedseizoen broeden er grutto's, Kieviten, scholeksters, wulpen en patrijzen. Zo zag ik er ma patrijs, gevolgd door 11 jongen. Werkgroep Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant, waar ik ook lid van ben, telt en beheert tijdens het broedseizoen de aanwezige weidevogels daar. Het gebied omvat de uitgestrekte weilanden, met als grens de Toekomstweg.

De broedvogelinventarisatie heeft in 2021 het volgende resultaat opgeleverd: 82 legsels, waarvan 71 Kieviten, 5 scholeksters, 5 grutto's en 1 wulp.

Jonge Kievit (PS)

De patrijs waar ik over sprak zat aan de andere kant van de weg en is dus niet meegenomen in deze inventarisatie. Er zitten 2 tot 3 koppels patrijzen op dat stukje van 2 kilometer!

Mannetje Patrijs (PS)

Na verloop van tijd viel het de boer op dat ik wel heel vaak daar langs de kant van de weg stond. We raakten aan de praat en het leuke was dat hij, boer Rik, graag wat natuur-inclusiever wilde gaan boeren. Hij was bezig met het indienen van een plan daarvoor en vroeg aan mij of dat ik hem een lijst met aanwezige vogels, jaarrond, kon toesturen om te verwerken in zijn plan. Nou, dat wilde ik natuurlijk wel. Vanaf dat moment ben ik nog wat intensiever gaan observeren en blijf me verbazen over de vogelrijkdom aldaar. In de winter jaagt er een koppel blauwe kiekendieven. Ook zit er dan wekenlang een groep van ongeveer 20 knobbelzwanen, vergezeld van een ongeveer even grote groep wilde zwanen.

Ongeveer in het midden van de Toekomstweg ligt een opslagplaats voor stalmest, waar altijd wel een flinke bult ligt. Witte kwikstaarten, holenduiven, houtduiven, kraaien, spreeuwen, vinken,

boerenzwaluwen, kauwen en putters vliegen je letterlijk om de oren.

De stalmest lokt Houtduiven (PS)

In de nabij gewortelde berkenbomen loert een koppel torenvalken altijd op kansen. Verderop in de weilanden zitten soms wel tot 5 buizerds rustig op een paaltje te wachten.

De roodborsttapuit heeft sinds een jaar of drie een vast stekje gevonden, nabij de boerderij van Rik. Elke ochtend draai ik vol goede moed en vol verwachting de Toekomstweg in. Na ongeveer 50 meter zit ie dan parmantig op een paaltje op mij te wachten. De dag is pas echt begonnen als ik mijn kleine vriendje of vriendinnetje begroet heb. Zelden zie ik ze alle twee tegelijk.

Tijdens de periode van trek zie je er soms groepen van honderden wulpen en Kieviten. Net zo plots als dat ze er zijn, zijn ze dan ook weer weg. In de optrekkende mist 's morgens een paar roerloze blauwe reigers waarnemen, soms ook een zilverreiger, maakt mijn dag al bij voorbaat geslaagd. Als dan ook nog de rode wouw van oost naar west wil overvliegen kan ik mijn geluk heel eventjes niet op. Opvallend is ook het aantal hazen. Het komt niet vaak voor dat ik 's

morgens 'haasloos' arriveer in Tilburg. De Toekomstweg maakt me elke dag blij.

Het gaat niet goed met de weidevogels, maar hier op de Toekomstweg, op een steenworp afstand van de Landschotse Heide, is het gelukkig nog volop genieten geblazen. ■

Vrouwje Roodborsttapuit langs de Toekomstweg, 18 mei 2021 (PS)

Mannetje Appelvink in Drenthe, 29 april 2021 (Edwin van der Werf)

Zeldzame broedvogels in 2020: Roek t/m Sijs

Tom Heijnen & Paul van Pelt

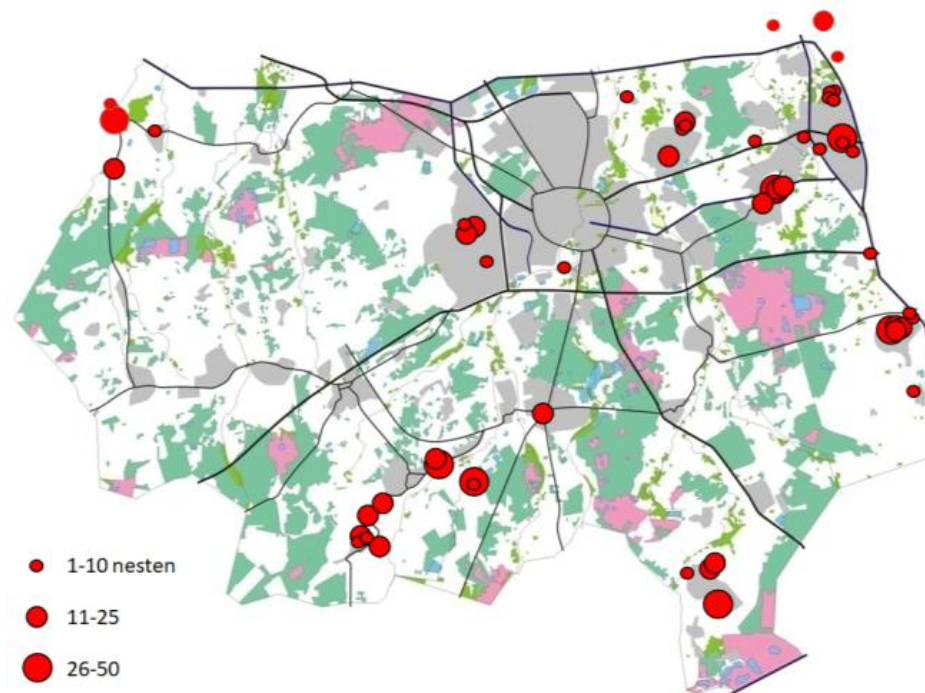
In dit derde en laatste deel over zeldzame broedvogels in 2020 (met aanvullingen uit 2019) behandelen we Roek t/m Sijs. Aan de inleidende woorden van deel 1 en 2 hebben we niets meer toe te voegen en daarom gaan we meteen over tot de soortbesprekingen.

Resultaten

Roek: geteld 682 nesten in 2020 (zeer volledig), geschat 680-700

Het beeld van verspreiding en aantallen is nagenoeg compleet. Hooguit kunnen enkele kleine kolonies (met name afsplitsingen van andere kolonies) gemist zijn en ook is het mogelijk dat getelde aantallen nesten niet helemaal overeenkomen met aantallen *bewoonde* nesten (al dan niet met eieren of jongen).

In totaal werden 682 nesten in 2020 geteld, verdeeld over 49 kolonies wat neerkomt op een gemiddelde van 14,5 nesten. De meeste kolonies waren klein (1-10 nesten), de grootste kolonie was 43 nesten. In het verleden kwamen in de Kempen kolonies

Roekenkolonies in 2020. Kolonies met een onderlinge afstand van < 100m zijn als één kolonie op de kaart ingetekend.

van honderden nesten voor maar dat is passé.

De Roekenkolonies waren niet egaal over het gebied verdeeld. Clusters waren te vinden in de omgeving van Hilvarenbeek-Esbeek (46 nesten in 5 kolonies waarvan 19 nesten in 2 kolonies binnen de grenzen van

de Kempen), Grasrijk in Eindhoven (48 nesten in 3 kolonies), Luyksgestel (79 nesten in 6 kolonies), Bergeijk (96 nesten in 4 kolonies), Budel (82 nesten in 4 kolonies), Someren (108 nesten in 6 kolonies), Mierlo (91 nesten in 4 kolonies), Helmond (75 nesten in 9 kolonies) en Nuenen-Gerwen (43 nesten in 4 kolonies).

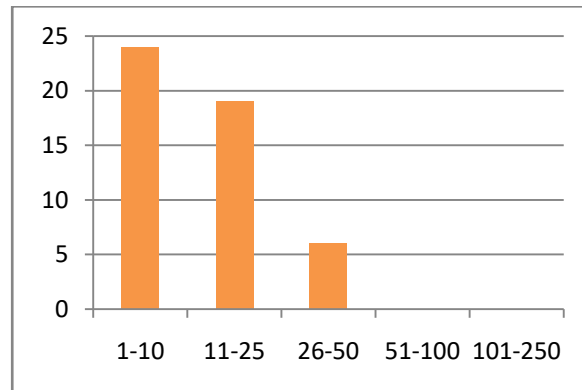
In de zuidwesthoek van de Kempen kwamen geen Roeken voor en ook vroeger was dat niet het geval uitgezonderd Hapert waar in 1971 18 nesten werden geteld.

De Roeken broedden in bosjes (veelal populieren), bomenrijen en een enkele keer in losstaande bomen. Daarbij maakte het niet uit of er een drukke verkeersweg aanwezig was. Wel belangrijk was de nabijheid (binnen enkele kilometers) van graslanden en akkers waar de vogels voedsel (insecten, wormen) konden vinden.

Roekenportretten uit de omgeving MMC Veldhoven, Meerveldhoven en Hilvarenbeek (Wim Deeben, Pieter Wouters)

Ten opzichte van vroeger waren Roekenkolonies in 2020 talrijk en kleiner. De helft bestond nu uit 1-10 nesten. In het verleden (jaren '90 t/m jaren '10) kwamen veel minder kolonies voor maar waren kolonies van meer dan 50 nesten geen uitzondering. Ook kolonies van 100-250 nesten kwamen toen voor.

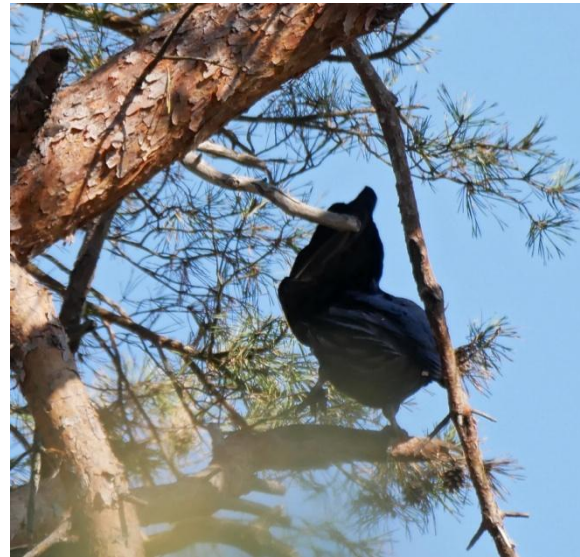

Roek aantal kolonies (verticale as) per koloniegrootte (horizontale as) in 2020

Naar schatting waren er in 2019-2020 680-700 nesten. Dit is aanzienlijk minder dan rond het jaar 2000 toen er nog naar schatting 1500-1650 nesten in de Kempen te vinden waren.

Raaf: geteld 13-23 territoria (matig volledig) in 2019-2020, geschat 10-20

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 februari t/m 31 mei. Fusieafstand: 1000m.

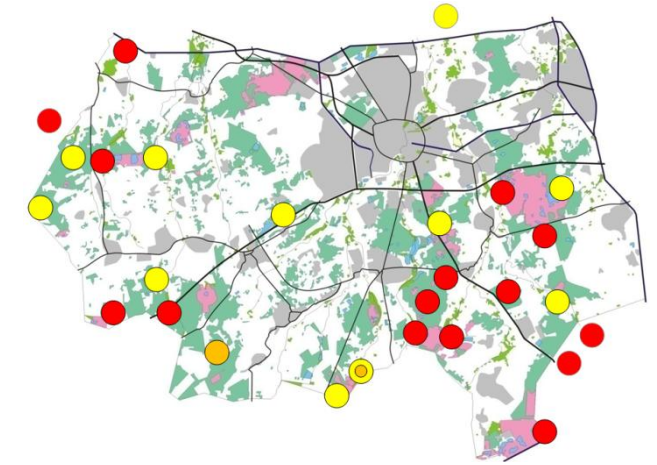

Baltsende Raaf in het Leenderbos, 21 mei 2020 (TH)

De Raaf is in Nederland spectaculair toegenomen in zowel aantallen als verspreiding. Dat is de laatste jaren ook in de Kempen zeer goed te merken. Tot het begin van de jaren '10 was de soort extreem zeldzaam. Daarna nam het aantal waarnemingen sterk toe en waren er ook steeds meer waarnemingen van roepende vogels en paarsgewijs rondvliegende Raven. Veel grotere boscomplexen zijn inmiddels bezet en het lijkt een kwestie van tijd voordat ook kleine bosgebieden bewoond zijn.

De situatie in 2020 (met een enkele aanvulling uit 2019) wordt hieronder geïllustreerd aan de hand van twee kaarten. Bij de eerste kaart is een fusieafstand van

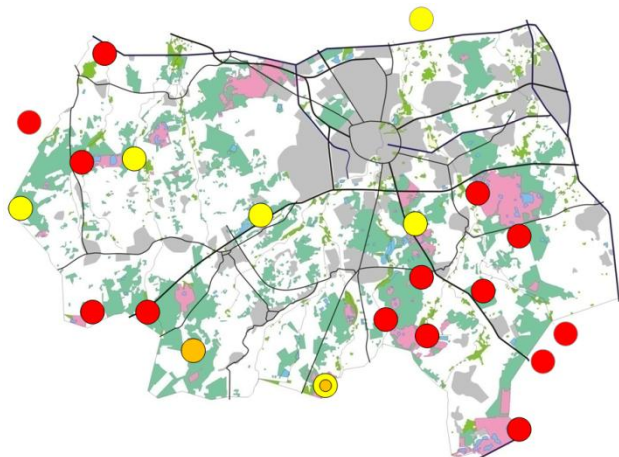
1500m. aangehouden, conform de richtlijnen van Sovon. Dit resulteert in 14 territoria en daarnaast hebben we op de kaart ook 9 mogelijke territoria aangegeven.

Raaf territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 2 of meer waarneming van een adult binnen datumgrenzen of 1 waarneming van een paar/zang/balts binnen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje) bij een fusieafstand van 1500m.

Het is twijfelachtig of deze methode een reëel beeld geeft. Raven bestrijken enorme gebieden. Sommige waarnemers meldden overvliegende, al dan niet roepende, Raven die een afstand van meer dan 1500m afleggen.

Op de tweede kaart hebben we als experiment de fusieafstand verhoogd naar 3000m. Dit geeft hetzelfde verspreidingsbeeld als de vorige kaart maar de aantallen zijn iets kleiner: 13 territoria (eentje minder) en 4 mogelijke territoria (5 minder).

Raaf territoria in 2020 (rood; geel = onzeker) met aanvullingen uit 2019 (oranje) bij een fusieafstand van 3000m.

Voor de zekerheid houden we een schatting van 10-20 territoria aan in 2019-20. We hanteren een wat lage ondergrens van 10 omdat er twijfels zijn over het aantal territoria in en rond het Leenderbos: 3 bij een fusieafstand van 3000m, maar wellicht is dit aantal te hoog. We houden als bovengrens 20 aan omdat Raven makkelijk gemist kunnen worden, vooral in bosgebieden die weinig door vogelaars worden bezocht.

Het is niet bekend in hoeveel territoria daadwerkelijk werd gebroed, maar het is goed mogelijk dat met name nieuwe gebieden bezet werden door niet-broedende vogels.

Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de grote boscomplexen, zoals Landgoed De

Utrecht en Boswachterij De Kempen, het Leenderbos, en bossen tussen Geldrop en Maarheeze. Het kan zijn dat de westelijke Kempen in het kaartbeeld ondervertegenwoordigd is omdat hier veel minder vogelaars zijn.

Vuurgoudhaan: geteld 79 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat 150-300

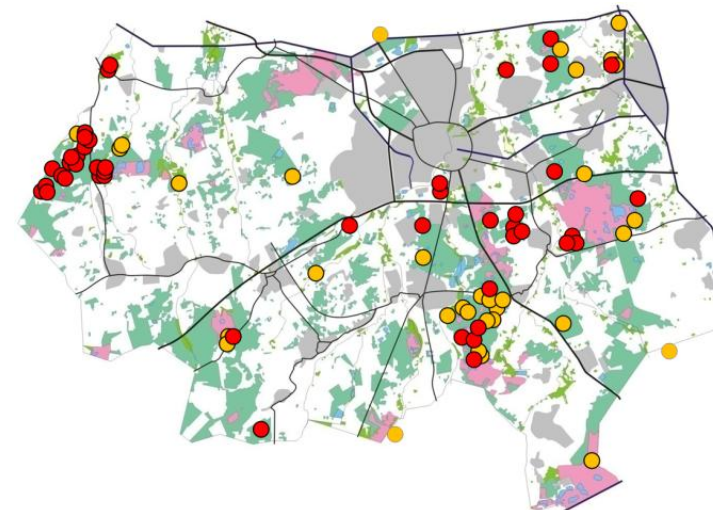
In geval van zang en/of balts en bij 1-9 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 1 juli. Fusieafstand: 200m.

Vuurgoudhaan in het Leenderbos, 18 april 2021 (Wim Deeben)

Het aantal getelde territoria van de Vuurgoudhaan in de Kempen komt jaarlijks niet boven de 50 uit, wat we als één van de maatstaven hanteren om een soort op te nemen in deze serie artikelen over zeldzame broedvogels. We zijn er echter wel zeker van dat de daadwerkelijke aantallen aanzienlijk hoger liggen omdat het een lastige soort is om in kaart te brengen. Voor menig vogelaar

zijn de Goudhaan en Vuurgoudhaan niet of nauwelijks hoorbaar vanwege de hoge tonen waaruit hun zang bestaat. Doordat je de zang makkelijk mist als je er niet echt op let, hebben we waarschijnlijk ook relatief weinig "incidentele meldingen" van de soort op waarneming.nl.

Vuurgoudhaan territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Dat beeld wordt versterkt als we kijken naar de bronnen van waarnemingen bij de gebieden met grotere aantallen: dat betreft vooral broedvogelonderzoeken waarin gebieden nauwkeurig worden uitgekamd. De echt grote clusters zien we niet geheel verrassend bij Landgoed De Utrecht en in het Leenderbos, maar ook de bossen rondom de Strabrechtse Heide, de bossen NW van Heeze en de bossen rondom Stiphout laten aardige aantallen zien.

Vuurgoudhaantjes broeden voornamelijk in naaldbossen of in naaldbomen van gemengd bos, hoewel pure loofbossen niet per se gemeden worden. Kijkend naar de plattegrond van de Kempen blijkt dat er nog veel geschikte gebieden zijn waar we de soort zouden mogen verwachten maar waar we geen meldingen van zien. We denken dat de Vuurgoudhaan hier eerder gemist is dan dat deze er niet voor zou komen. Daarom schatten we de aantallen ook aanzienlijk hoger dan de 79 territoria die we aan de hand van de ons beschikbare waarnemingen hebben kunnen vaststellen, met daarbij ook nog een flinke marge.

Glanskop: geen broedvogel

Hoewel onder lokale vogelaars altijd al bekend was dat de Glanskop erg zeldzaam in de Kempen was en is, werden ook de afgelopen jaren af en toe Glanskoppen gemeld. Vanuit de huidige kennis van de problematiek van de identificatie moeten we achter al deze gevallen vraagtekens plaatsen. Door het ontbreken van foto's of geluidsopnames kan bij geen enkel geval getoetst worden of ze valide zijn.

Buidelmees: 0-1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn

in de periode 1 mei t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 500m.

Op 4 mei 2020 werd een Buidelmees gehoord in het Diessens Broek. Omdat er geen vervolgwarnemingen waren voldeed dit geval niet aan de criteria voor een territorium.

Boomleeuwerik: geteld 319 territoria in 2019-2020 (vrij volledig), geschat 375-450

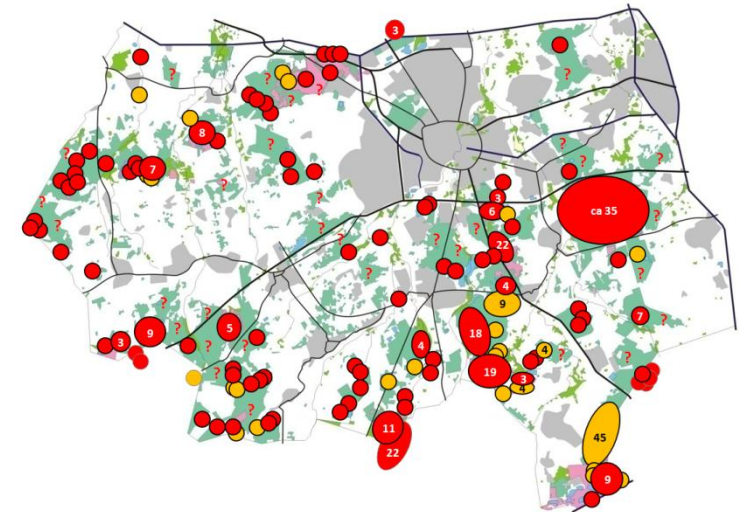
In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts en bij 1-3 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 20 juni. Fusieafstand: 300m.

Boomleeuwerik op de Grootte Heide, 25 mei 2020 (TH)

De kaart geeft een goed beeld van de verspreiding van de Boomleeuwerik in de Kempen en ten dele een goed beeld van de talrijkheid. Een aantal gebieden is goed geïnventariseerd, zoals delen van Landgoed De Utrecht, delen van de Kroonvensche Heide, het westelijke deel van het

Leenderbos, de Grootte Heide, de Leenderheide tussen Eindhoven en Leende, de Strabrechtse Heide, de Zevenhuizensche Heide tussen Leende en Maarheeze, de heide van de Pan bij Sterksel en de Budeler Bergen.

Boomleeuwerik territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Op de kaart is met vraagtekens aangegeven welke bos- en heidegebieden niet of heel beperkt op Boomleeuweriken onderzocht zijn. Daar zitten gebieden bij waar wellicht tientallen territoria te vinden zijn, zoals de Oirschotse Heide en de boswachterij De Kempen ten zuidwesten van Eersel.

We schatten de totale populatie in de Kempen op 375-450 territoria. De meeste zijn te vinden op droge heideterreinen en in naaldbossen met open plekken (stukjes

heide, kaalkappen). Daarnaast komen her en der territoria voor op akkers en kale graslanden die grenzen aan heidevelden en naaldbossen. Forse aantallen zijn aangetroffen op de Leenderheide tussen Geldrop en Leende (ca 30 territoria), de Strabrechtse Heide (ca 50 in 2019, ca 35 in 2020), Leenderbos, Groote Heide en Kranenveld (ca 60) en de Budeler Bergen en Loozerheide (ca 60). Wellicht dat de Oirschotse Heide en Boswachterij De Kempen ook in dit rijtje thuis horen, maar hiervan ontbreken goede gegevens.

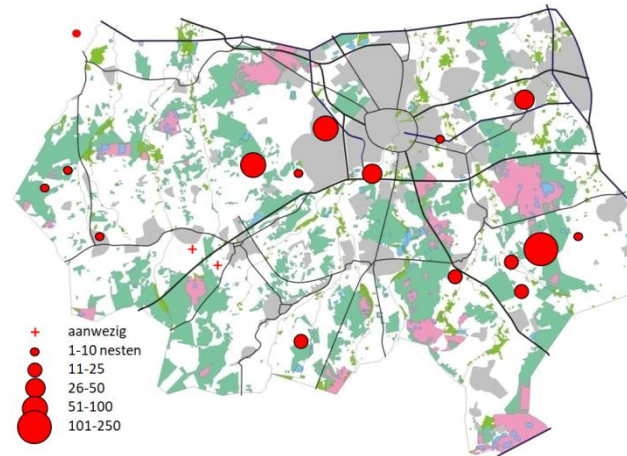
Oeverzwaluw: geteld >550 nesten in 2020 (zeer volledig), geschat 525-575

Oeverzwaluwen bij de wand in het Meerlandpark in Eindhoven, 20 april 2021 (Wim Deeben)

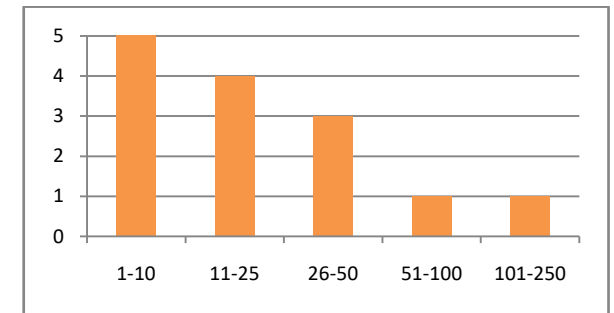
Kolonies van Oeverzwaluwen worden al jarenlang bijgehouden. De kaart geeft daarom een goed beeld van de verspreiding en aantallen, al is het mogelijk dat kolonies

gemist zijn die plotseling ontstonden (bijv. als ergens een berg zand werd gestort). Het aantal paren per kolonie werd door waarnemers niet altijd op een eenduidige manier vastgesteld. Sommigen telden nestingen, andere alleen de nesten die zichtbaar bezet waren. De eerste methode kan leiden tot een overtelling, de tweede tot een ondertelling. We hebben geen detailinformatie om dit verder te duiden.

Oeverzwaluwkolonies in 2020

Kolonies van Oeverzwaluwen werden verspreid door de Kempen aangetroffen. In de helft van de gevallen ging het om kleine kolonies van maximaal 25 nesten. De grootste kolonie van 180 nesten bevond zich in een afgraving bij de Ronde Bleek bij Sterksel. Kolonies van 26-100 nesten waren te vinden in de omgeving van Halfmijl bij Vessem (81), Meerland in Eindhoven (51), High Tech campus in Eindhoven (50) en Brandevoort bij Helmond (48).

Oeverzwaluw aantal kolonies (verticale as) per koloniegrootte (horizontale as) in 2020

In totaal werden 548 nesten in 2020 geteld. Rekening houdend met mogelijke overtellingen, ondertellingen en gemiste kolonies ramen we het werkelijke aantal Oeverzwaluwnesten op 525-575.

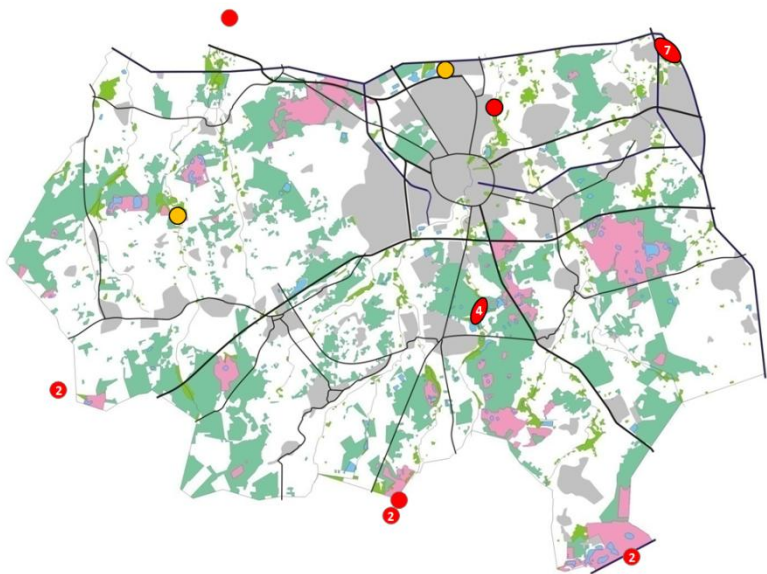
Cetti's Zanger: geteld 14 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 20-30

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 15 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 300m.

Cetti's Zanger bij de Ringselvennen, 19 april 2021 (TH)

In 2019 werden het hele jaar vogels gezien in De Bundertjes bij Aarle-Rixtel en werden 4 territoria in kaart gebracht. Territoria waren dat jaar ook aanwezig (steeds één per locatie) bij Ekkersrijt tussen Eindhoven en Son, in het Dommeldal bij Nederwetten, in het Beersbroek tussen Westelbeers en Netersel en op de Visvijvers Valkenswaard.

Cetti's Zanger territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Cetti's werden ook in 2020 het hele jaar door in De Bundertjes bij Aarle-Rixtel gezien en er werden nu 7 territoria vastgesteld. In het Dommeldal bij Nederwetten was 1 territorium aanwezig en op de Visvijvers Valkenswaard 4 territoria. In de nazomer en herfst van 2020 werden vogels opgemerkt bij de telpost Strabrechtse Heide, op twee

locaties bij Bergeijk (Kromhurken en Visvijvers), langs de Keersop bij Dommelen en bij het Ringselven, maar van deze locaties ontbraken gegevens die duiden op een territorium ter plaatse.

Net over de grens van de Kempen waren territoria te vinden in Het Goorken en de Rode Del (2 in 2020), het Hageven (3 in 2020) en de Kruispeel (2 in 2020).

Cetti's Zanger hebben een opvallende, explosieve zang maar tussen de 'explosies' in zijn de mannetjes vaak lange tijd stil. Er zijn veel terreinen waar Cetti's Zangers kunnen zitten en door vernattingsprojecten nemen die in aantal toe. Een schatting van het werkelijk aantal territoria is moeilijk te geven, maar we houden voorlopig 20-30 aan wat wellicht aan de voorzichtige kant is.

Fluiter: geteld 43 territoria in 2019-2020 (matig onvolledig), geschat 75-125

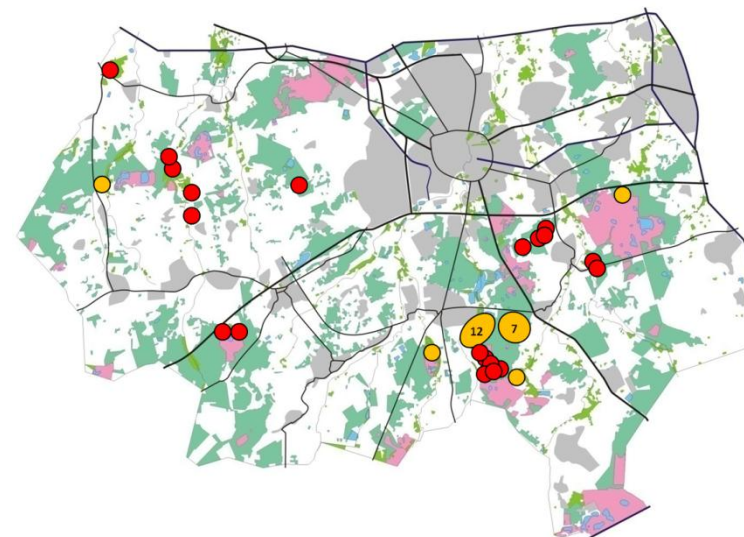
In geval van zang en/of balts en bij 1-6 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni. Fusieafstand: 200m.

De Fluiter is een echte bosbewoner die een voorkeur heeft voor loofbos, hoewel naaldbossen niet gemeden worden. Belangrijk is een beperkte ondergroei, omdat de soort het nest op de grond heeft.

Fluiter op de Neterselse Heide, 14 mei 2015 (PvP)

In de Kempen is het Leenderbos de plek bij uitstek voor de Fluiter. Gecombineerd over 2019 en 2020 zijn er alleen hier al zo'n 25-30 territoria geregistreerd.

Fluiter territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Andere plekken waar meerdere territoria gevonden werden waren de bossen van de Meelakkers het kasteelbos bij Heeze, aan de noordkant van de Cartierheide en in het dal van de Grootte Beerze.

We verwachten dat niet alle territoria gevonden zijn in de bosgebieden waar de Fluitter geregistreerd werd en dat er bovendien meer geschikte gebieden zijn waar deze gevestigd kan zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Landgoed De Utrecht en Boswachterij de Kempen. Mede daarom schatten we de aantallen in de Kempen aanzienlijk hoger dan uit de geregistreeerde waarnemingen blijkt: eerder 75-125 territoria. Hierbij dient overigens opgemerkt te worden dat Fluiteraantallen van jaar op jaar behoorlijk kunnen variëren, dus voor een echt goed beeld zouden we de aantallen over een groter aantal jaren in kaart moeten brengen.

Bergfluitter: geteld 1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni.

Van 3 t/m 18 mei 2020 zat een fanatiek zingende vogel aan de zuidrand van het Leenderbos. Er werd geen tweede vogel gezien en het fanatieke zingen wees erop dat het een ongepaard mannetje betrof.

Bergfluitter in het Leenderbos, 8 mei 2020 (Paul Cools)

De soort is in Nederland een zeldzame gast die in het voorjaar vooral op de hogere zandgronden wordt gezien. De vogel van het Leenderbos was het eerste door de CDNA aanvaarde geval in de Kempen.

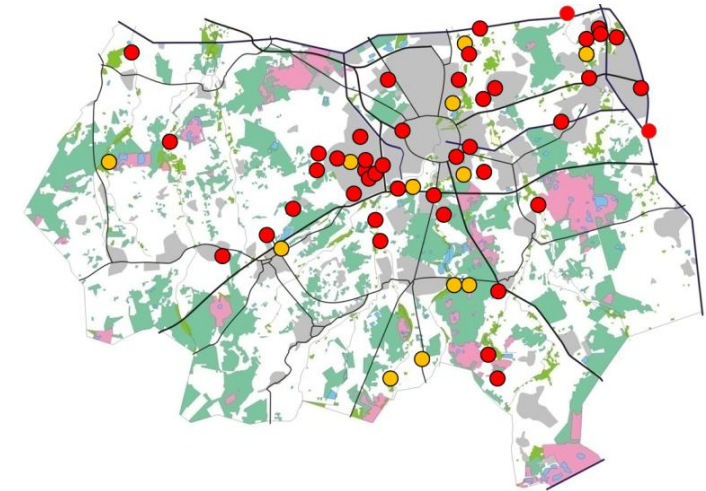
Braamsluiper: geteld 52 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 75-125

In geval van zang en/of balts en bij 1-9 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 25 april t/m 1 juli. Fusieafstand: 300m.

Braamsluiper in Estland, 3 mei 2013 (TH)

In de landelijke trends zien we dat de Braamsluiper zich qua territoria en broedgevallen in de afgelopen decennia steeds meer verplaatst naar de kustgebieden en het noordoosten van het land, en daarmee ook langzaam wegtrekt uit de Kempen.

Braamsluiper territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Dat valt te verklaren doordat de soort zich het beste thuis voelt in duingebieden met doornstruwelen en kleinschalig boerenland met veel heggen. De intensieve veeteelt en akkerbouw die in plaats van het kleinschalige boerenlandschap is gekomen heeft de Braamsluiper voor een groot deel weggedreven uit ons werkgebied.

Er zijn geen gebieden in de Kempen waar op korte afstand van elkaar relatief grote aantallen territoria gevonden kunnen worden, maar we zien de Braamsluiper zich wel concentreren op verschillende plaatsen rondom Veldhoven, Eindhoven en bij Helmond/Aarle-Rixtel. Het lijkt er daarmee op dat de soort hier nog het best gedijt in tuinen en buitengebieden met kleinschalige elementen. Het is echter mogelijk dat hier deels sprake is van een waarnemereffect en dat de vogels in de meer bewoonde gebieden simpelweg eerder gevonden worden. Het is bekend dat de vogels na paarvorming hun aanwezigheid soms nog nauwelijks kenbaar maken, dus territoria die weinig bezocht worden door waarnemers kunnen makkelijk onopgemerkt blijven.

In de westelijke Kempen zien we slechts enkele geregistreerde territoria bij bijvoorbeeld Wellenseind en het Diessens Broek en lijkt de soort aanzienlijk minder aanwezig dan verder oostelijk, ondanks dat er ogenschijnlijk nog meerdere geschikte gebieden zijn.

We verwachten dat er behoorlijk wat Braamsluipesters gemist zijn en schatten de aantallen daarom hoger dan de gevonden 52 territoria. Het is mogelijk dat dit eerder rond de 100 ligt.

Sprinkhaanzanger: geteld 53 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 60-80

In geval van zang en/of balts en bij 1-9 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 25 april t/m 10 juli. Fusieafstand: 200m.

Sprinkhaanzanger zingend op de Patersgronden, 3 mei 2020 (Hennie Lammers)

De Sprinkhaanzanger is een soort waarmee het landelijk gezien erg goed gaat en waarvan de aantallen in de laatste decennia flink zijn toegenomen. Hoewel ze, zoals de meeste riet- en moerasvogels, vooral goed vertegenwoordigd zijn in het noorden en westen van ons land, komt de soort ook in de Kempen op meerdere plekken voor.

Met name in heidegebieden waarin drassige stukken of vennen met rietbegroeiing te vinden zijn, zien we aardige aantallen territoria. Goede voorbeelden hiervan zijn de Strabrechtse Heide (8 in 2019-2020), Loozerheide (4), de Malpie (incl. Malpiebeemden 6 territoria) en de

Neterselse Heide (3-5). Daarnaast werden vanaf de Patersgronden in het westen tot en met het Soerendonks Goor in het oosten in totaal maar liefst 14 territoria geregistreerd.

Sprinkhaanzanger territoria in 2020

Het is bekend dat aantallen Sprinkhaanzangers in een gebied per jaar flink kunnen fluctueren. Het is daarom lastig in te schatten hoe de aantallen in de Kempen over meerdere jaren liggen, en of bijvoorbeeld de droge zomers van 2019 en 2020 van invloed is geweest op het aantal Sprinkhaanzangers in ons werkgebied. Over de afgelopen twee jaar schatten we het werkelijk aantal territoria tussen de 60 en 80.

Snor: geteld 1 territorium in 2020 (vrij volledig), geschat 0-2

In geval van zang en/of balts en bij 1-6 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 25 april t/m 10 juli.

Snor in Portugal, 6 mei 2019 (PvP)

Er werd 1 territorium vastgesteld, nl. bij Kasteel Croy ten ZW van Aarle-Rixtel. Hier werd op 20 en 22 juni 2020 een zingende vogel gehoord. Hiermee werd voldaan aan de Sovon criteria maar wellicht betrof het desondanks een zwervende of doortrekkende vogel.

Hoewel de Snor in de Kempen als broedvogel zeldzaam is kan niet helemaal worden uitgesloten dat een enkel territorium werd gemist, bijv. op de oostelijke visvijvers Valkenswaard (niet onderzocht in 2019-20) en delen van de Ringselvennen en de Hoort. We houden daarom een schatting van 0-2 territoria aan.

Orpheusspotvogel: 0-1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van zang en/of balts moeten er 2 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli. Fusieafstand: 200m.

Op 2 juni 2020 werd een zingende vogel gehoord op de Patersgronden door Peter Eekelder tijdens een telronde voor het vogelmeetnet van de provincie Noord-Brabant. Er werd hiermee echter niet voldaan aan de eis van twee waarnemingen.

Orpheusspotvogel bij Batadorp, 3 juni 2017 (PvP)

Orpheusspotvogels zijn zeldzaam in Nederland al worden er tegenwoordig meer gezien dan vroeger. Hoewel de soort iets toe lijkt nemen is er vooral sprake van een betere determinatiekennis. In de Kempen zijn t/m 2020, inclusief de vogel van de Patersgronden, zeven gevallen bekend. De soort werd al eens eerder op de Patersgronden vastgesteld, nl. van 1 t/m 3 juli 2006.

Grote Karekiet: geteld 3-4 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat 3-5

In geval van zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli. Fusieafstand: 300m.

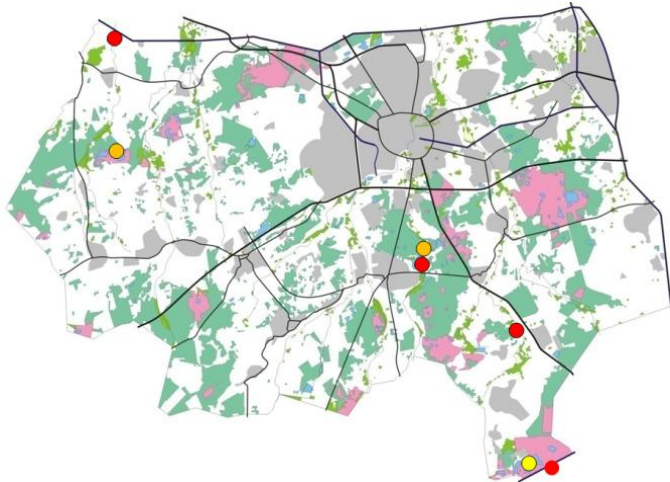

Grote Karekiet bij de waterzuivering Soerendonk, 7 juni 2020 (Frank Neijts)

In 2019 werden territoria geregistreerd aan de rand van het Goorven (1) en op de Visvijvers Valkenswaard (1). In 2020 werden territoria vastgesteld in het Diessens Broek (1, in op het oog ongeschikt habitat), de Visvijvers Valkenswaard (1) en Riolwaterzuivering Soerendonk (1). Op de Ringselvennen zong een vogel op 5 mei en 12 juni maar daarmee werd niet voldaan aan de Sovon criteria. Het paar op de Visvijvers broedde in 2020 succesvol en bracht tenminste 2 jongen groot.

Met de Grote karekiet gaat het in Nederland niet goed. Het aantal territoria nam in de

periode 1950-2015 met 97% af en ook daarna ging de afname door.

Grote Karekiet territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 1 waarneming van zang en/of balts tussen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

In de Kempen is de soort altijd zeldzaam geweest, met wellicht rond 1970 zo'n 15 territoria maar vanaf halverwege de jaren 1970 werden nooit meer dan 5 territoria in één jaar geregistreerd.

Rietzanger: geteld 23 territoria in 2019-2020 (vrij volledig), geschat 25-40

In geval van zang en/of balts en bij 1-6 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 10 juli. Fusieafstand: 200m.

De Rietzanger is een uiterst schaars voorkomende vogel op de wat hoger gelegen gebieden van Nederland.

Rietzanger in Tiengemeten, 20 juli 2020 (Edwin van der Werf)

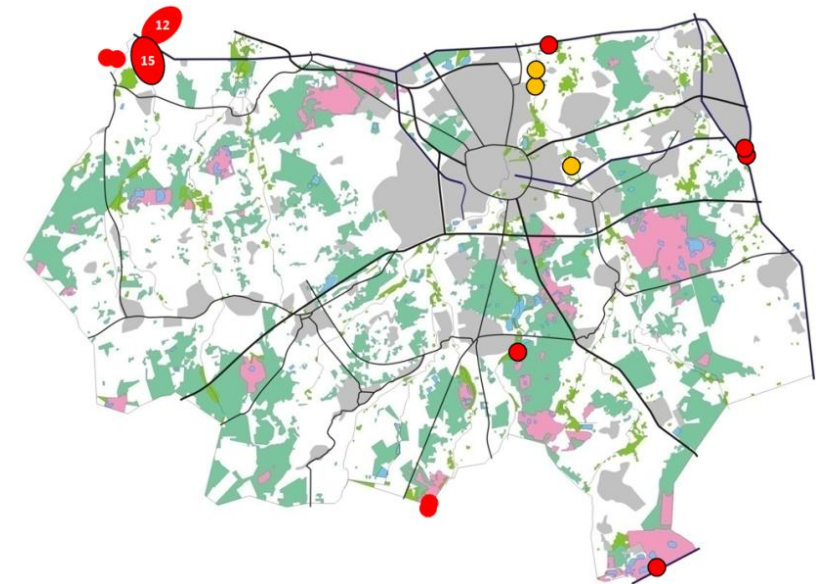
In het lager gelegen westen en noorden van het land is de vogel een algemene bewoner van moerasgebieden of rietvelden in het agrarisch gebied, maar in de rietvelden in de Kempen treffen we nagenoeg alleen zijn neefje, de Kleine Karekiet, aan.

Desondanks zijn we in ons werkgebied niet geheel verstoken van Rietzangers, hoewel het slechts om kleine aantallen gaat. In 2019 waren er 2 territoria aan de Dommel ten oosten van Eindhoven en in 2020 zagen we naast 2 territoria aan de Zuid-Willemsvaart bij Stipdonk ook een territorium bij de Breugelsche Beemden en één bij de Viskweekvijvers bij Valkenswaard. Verder waren er net over de grens, in het Hageven, twee territoria.

Er is echter ook sprake van een 'bolwerk' van Rietzangers in de Kempen en wel in het Diessens Broek, met maar liefst 15 territoria.

Daarnaast zijn er in het aangrenzende Moergestels Broek, ten noorden van het kanaal en daarmee net buiten onze gebiedsgrenzen, nog eens zo'n 12 territoria te vinden. Het weidegebied met verschillende rietvelden biedt blijkbaar een geschikt biotoop voor de soort.

Hoewel het aantal gebieden waar de Rietzanger zich in de Kempen thuis zou kunnen voelen beperkt is, verwachten we dat er toch wel een aantal gevallen gemist zijn. Doordat rietvelden vaak moeilijk te bereiken zijn, kan de soort in sommige gebieden compleet over het hoofd gezien worden. We schatten het aantal daarom tussen de 25 en 40 territoria.

Rietzanger territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Nachtegaal: geteld 18 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 25-50

In geval van zang en/of balts en bij 1-3 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 5 mei t/m 20 juni. Fusieafstand: 200m.

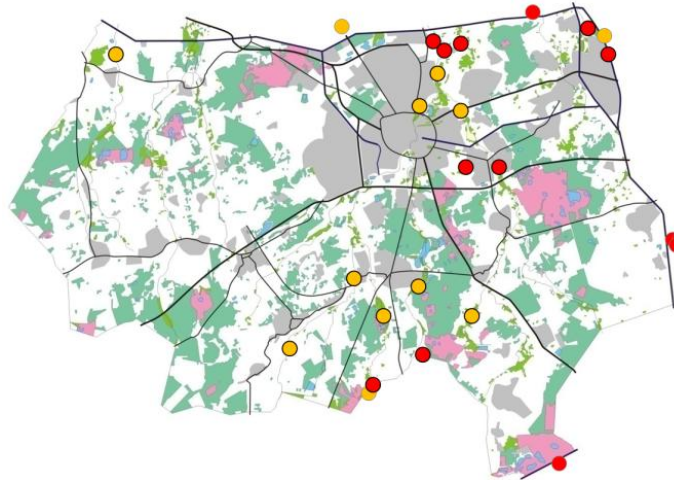
Nachtegaal in Portugal, 6 mei 2019 (PvP)

Het kaartbeeld van 2019-2020 is grotendeels gebaseerd op losse meldingen. Her en der zijn wel gebiedsinventarisaties uitgevoerd maar een groot deel van de vochtige loofbossen (het vroegere voorkeurs habitat in de Kempen) is niet of niet goed onderzocht. Desondanks is duidelijk dat de Nachtegaal een heel bijzondere broedvogel in de Kempen geworden is.

In bijna de gehele westelijke Kempen ontbreken waarnemingen. In de oostelijke helft komen de meeste meldingen van loofbossen uit de beekdalen van de Dommel (tussen de Belgische grens en Valkenswaard tussen Eindhoven en Son), Tongelreep (tussen de Belgische grens en Valkenswaard)

en Kleine Dommel (tussen de A67 en Eindhoven).

Hoewel er maar 18 territoria werden vastgesteld schatten we het aantal op 25-50 omdat veel gebieden niet of onvoldoende zijn onderzocht.

Nachtegaal territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

In hoog Nederland is de Nachtegaal de afgelopen tientallen jaren sterk afgenomen en de Kempen is hierop geen uitzondering. Die afname wordt geweten aan verruiging van bosvegetaties door verdroging en hoge stikstofdepositie. In de jaren 1970 kwamen in de Kempen naar schatting nog 400-600 territoria voor en in 1983-87 naar schatting 300-400.

Kleine Vliegenvanger: geteld 0-1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni.

Een zingend mannetje werd op 17 mei 2020 gehoord in de tuin van Kasteel Heeze door Pierre van der Wielen. De vogel werd niet gezien en daarom was niet bekend of het een onvolwassen of adult mannetje betrof. Omdat niet voldaan werd aan het criterium van twee waarnemingen telt de waarneming niet als een territorium.

Pierre schrijft op 14 augustus in een mail aan ons het volgende over deze waarneming: "We parkeerden op de Boschlaan tegenover de weg naar het kasteel en liepen die weg een stukje in. Vanuit de tuin links van de weg hoorden we een zingende kleine vlieg. We hebben de afgelopen jaren het geluk gehad wat mooie zingende mannetjes op de Veluwe en bij ons in het duin te horen en te zien dus herkenning was niet zo'n punt. Mijns inziens is de zang n.l. nogal onmiskenbaar met dat wat drukke herhaalde begin en wat fitisachtig einde. Vogel zong vanuit de grote bomen in de tuin. Verspreid over de tuin staan meerdere mooie oude eiken met ook wat ondergroei. Geheel is echter vrij open. We hebben vanaf de weg naar het kasteel een tijdje staan kijken maar de vogel niet gezien. Dus geen idee of het een onv of adulte man was."

Tapuit: geteld 1 territorium in 2019-2020 (vrij volledig), schatting 1-3

In geval van zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 31 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 juni t/m 31 juli. Fusieafstand: 200m.

Tapuitenman op het Kranenveld, 15 april 2021 (Wim Deeben)

Op de Strabrechtse Heide werd zowel in 2019 als 2020 een territorium vastgesteld al kan niet uitgesloten worden dat het in beide jaren om zingende doortrekkers ging (waarnemingen na half mei ontbraken). Dit waren de eerste territoria in de Kempen na 2015. Op de droge heide en stuifzanden van onder meer Groote Heide, Plateaux, Budeler Bergen en Loozerheide zijn al vele jaren geen territoria meer vastgesteld. Toch is het mogelijk dat een enkel territorium aan de aandacht is ontsnapt. Daarom houden we een schatting van 1-3 territoria aan.

Tot in de jaren 1990 kwamen enkele tientallen territoria in de Kempen voor. Daarna ging het snel bergaf en vanaf 2000 waren er bijna geen territoria meer over. Dit beeld komt overeen met wat er in heel hoog Nederland is gebeurd. Factoren die daarbij een rol speelden waren de verruiging van de vegetatie (door verzuring en vermessing) en de sterke afname van Konijnen die met hun holen zorgden voor broedgelegenheden en met hun vraat voor kale terreintjes waarop Tapuiten graag foerageren.

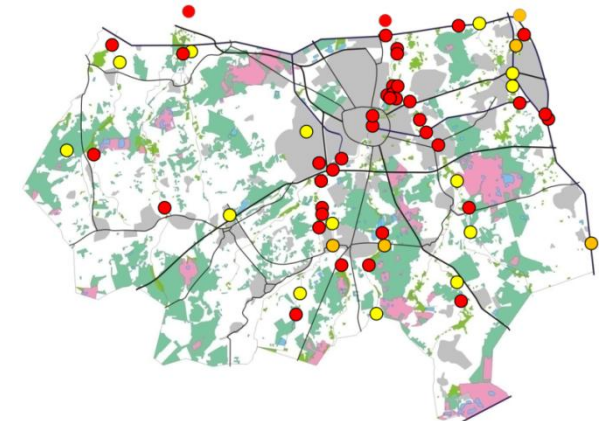
Grote Gele Kwikstaart: geteld 41-55 territoria in 2019-2020 (vrij volledig), geschat 50-60

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 april t/m 20 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 500m.

De overwegend losse waarnemingen geven een goed beeld van de verspreiding. Het totaal van 41 zekere territoria ligt een stukje hoger dan een inventarisatie uit 2018 die 33 territoria opleverde. We denken dat een deel van de mogelijke territoria op broedvogels betrekking gehad zal hebben en dat her en der territoria aan de aandacht zijn ontsnapt. We schatten de totale populatie daarom op 50-60 territoria.

Het zwaartepunt van de verspreiding lag langs de natuurlijke beken (vooral Dommel

en Kleine Dommel), maar ook langs de kanalen waren territoria te vinden. De vogels broedden onder meer op en bij waterzuiveringen (Biest-Houtakker, Hapert, Eindhoven (4 territoria in 2020), Aarle-Rixtel, Soerendonk), watermolens (Venbergse, Hoidonkse en Collse watermolens, Volmolen), sluizen in kanalen, stuwen in beken, en bruggen over kanalen en beken.

Grote Gele Kwikstaart territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 1 waarneming in 2020 binnen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

De beekdalen in de westelijke Kempen zijn aanzienlijk minder goed bedeed met Grote Gele Kwikstaarten. In het oostelijke deel van de Kempen zijn de beken over het algemeen breder en veel natuurlijker terwijl een fors deel de beken in de westelijke Kempen nog niet in natuurlijker staat is hersteld. Wellicht neemt de soort hier toe als er meer stukken beek in oude glorie worden hersteld waardoor de foerageermogelijkheden toenemen en de voedselsituatie gunstiger wordt.

Grote Gele Kwikportretten van Klotputten, Severijnpark en watermolen Dommelen (Frans Hijnen, Wim Deeben, PvP)

De Grote Gele Kwik is in onze contreien als broedvogel spectaculair toegenomen. Pas vanaf eind jaren 1990 kwamen jaarlijks territoria voor; eerst een enkeling maar al snel tientallen territoria. Waardoor de toename is veroorzaakt is niet bekend al spelen een breder geworden habitatkeuze van de vogels en verbetering van de waterkwaliteit vermoedelijk een rol.

Appelvink: geteld 122-153 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat 250-400

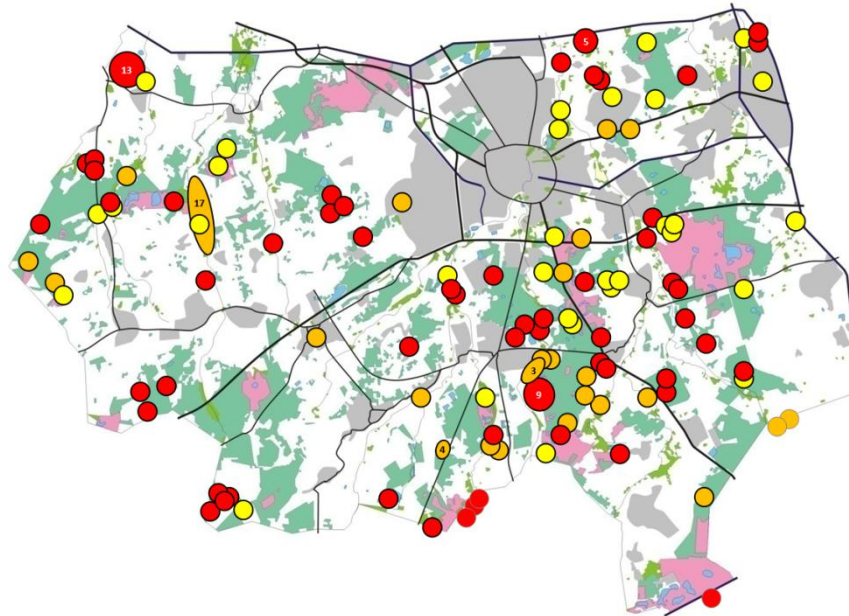
In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts en bij 1-12 geldige bezoeken moet er 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 20 juni. Fusieafstand: 300m.

Man Appelvink in de Hertgang, 14 maart 2020 (PvP)

Voor de Appelvink geldt, net als bij bijvoorbeeld de Vuurgoudhaan, dat een goed beeld van de daadwerkelijke aantallen enkel naar voren komt bij intensief bezoek/onderzoek in een gebied. De vogel

zingt weinig en heeft bovendien een weinig opvallende zang waar je behoorlijk alert op moet zijn om deze op te merken. Daarnaast verblijven ze vaak hoog in de bomen en zijn ze na het vroege voorjaar nauwelijks nog te zien tussen de bladeren.

Appelvink territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 1 of meer waarneming van een adult binnen in de periode 15 april t/m 20 juni) met aanvullingen uit 2019 (oranje).

We zien dit ook terug in de data die we ter beschikking hebben: hoge aantallen territoria werden vooral geregistreerd in de gebieden waar broedvogelmonitoring heeft plaatsgevonden. In ons werkgebied geldt dat bijvoorbeeld voor het dal van de Groote Beerze (17), Annanina's Rust (13) en de

westkant van het Leenderbos (9). Maar ook net buiten de grens van de Kempen zien we clusters van territoria in gebieden waar BMP-tellingen zijn gedaan, zoals in de bossen rondom de Roversche Heide en in het Weerterbosch.

Dit doet vermoeden dat stippenkaart niet geheel representatief is voor de verspreiding van de Appelvink in de Kempen. Doordat (delen van) bossen te weinig intensief bezocht zijn, missen we waarnemingen in gebieden waarvan te beredeneren valt dat de Appelvink ook hier voorkomt. De 122-153 territoria extrapoleren we daarom naar een schatting van 250-400 daadwerkelijke territoria.

Bij de kaart van de Appelvink dient trouwens opgemerkt te worden dat de gele stippen betrekking hebben op waarnemingen van een adult zonder zang of balts tussen 15 april en 20 juni. Omdat zingende vogels lastig te registreren zijn, hebben we deze waarnemingen toch als mogelijke territoria (31) opgenomen. Door de datumgrens hierbij te verplaatsen van 15 maart naar 15 april, sluiten we daarbij mogelijke doortrekkers zoveel mogelijk uit.

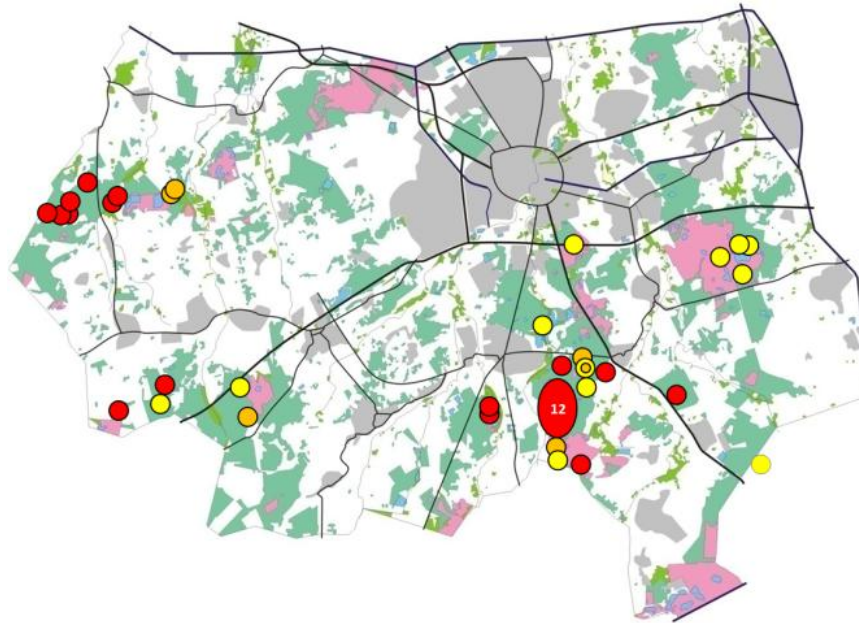
Kruisbek: geteld 33-44 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat 100-200

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 januari t/m 15 mei. Fusieafstand: 500m.

Vrouw Kruisbek op de Patersgronden, 7 maart 2021 (Esther van Daal)

Kruisbekken zijn als broedvogel uitermate lastig vast te stellen tenzij er speciaal veldwerk vroeg in het jaar aan gewijd wordt. Ze beginnen vaak in februari al met broeden (gewoonlijk tot in april), zingen zachtjes (ook in vlucht) en komen regelmatig geclusterd voor. Bovendien behoren naaldbossen gewoonlijk niet tot het favoriete habitat van vogelaars en slechts weinig naaldbossen zijn in 2019-2020 systematisch op broedvogels onderzocht. Alles bij elkaar zal de kaart daarom verre van volledig zijn zowel wat betreft aantallen als verspreiding.

Kruisbek territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 1 waarneming van paar etc. tussen datumgrenzen, of 2 of meer waarnemingen van 1 adult tussen datumgrenzen), met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Behoorlijke aantallen territoria zijn aangetroffen in oudere bossen van Landgoed De Utrecht en in de westelijke en noordelijke deel van het Leenderbos, maar daarbuiten zijn er maar heel weinig gevonden.

Het is ondoenlijk om op basis van de beschikbare gegevens een goede raming te geven van het aantal territoria, maar als we rekening houden met een serieuze ondertelling dan komen we met een dikke natte vinger uit op 100-200 territoria in 2020 uit (minder in 2019). In echte piekjaren

kunnen meer territoria voorkomen maar daarover hebben we geen goede gegevens.

Van een uiterst zeldzame broedvogel tot in de jaren 1970 is de soort in de Kempen een normale broedvogel geworden. Dit is in lijn met het landelijke beeld. De aantallen kunnen jaarlijks echter enorm variëren, afhankelijk van de zaadcracht van de naaldbomen.

Kleine Barmsijs: geteld 0-1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 mei t/m 31 juli. Fusieafstand: 500m.

Kleine Barmsijs bij de Ringselvennen, 4 november 2020 (Hennie Lammers)

Op 14 en 21 mei 2020 werd een zingende vogel aangetroffen op de Strabrechtse Heide pal naast de Somerenseweg. Hiermee werd wel voldaan aan twee waarnemingen tussen de datumgrenzen, maar niet aan de eis dat hiertussen tenminste 10 dagen moet zitten.

De Kleine Barmsijs is in Nederland grotendeels beperkt tot de Waddeneilanden en ZW Drenthe. Daarbuiten komen slechts heel sporadisch Kleine Barmsijs territoria voor. Na een aanvankelijke toename tot in de jaren '80 nam de landelijke populatie daarna sterk af.

Europese Kanarie: geteld 0-1 territorium in 2020 (volledigheid onbekend)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 31 juli.

Europese Kanarie in Portugal, 10 mei 2019 (PvP)

Op Landgoed Wellenseind werd op 16 juni 2020 een zingende vogel waargenomen. Hiermee werd niet voldaan aan de eis van twee waarnemingen.

De Europese Kanarie is in de Kempen altijd al zeldzaam geweest. In Nederland kwam de soort in het verleden voor in Limburg (met name Zuid) en het oosten van het land, maar de soort staat op het punt om als broedvogel uit ons land te verdwijnen. Het is daarom niet te verwachten dat de soort zich als broedvogel in de Kempen permanent zal vestigen.

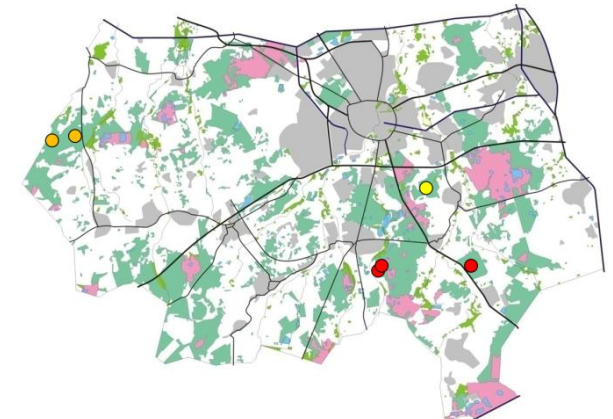
Sijs: 5-6 territoria in 2019-20 (volledigheid onbekend)

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er bij 1-9 geldige bezoeken 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 15 juni. Fusieafstand: 300m.

Sijs bij de Klotputten, 9 februari 2021 (Wim Deeben)

In 2019 werden 2 territoria vastgesteld op Landgoed De Utrecht, namelijk in het Slingerbosch en de Appelenberg. Ook was er een mogelijk territorium (niet op de kaart) op Wellenseind. In 2020 werden in het westelijke deel van het Leenderbos 2 territoria genoteerd en eentje op de Zevenhuizensche Heide bij Maarheeze. In de Meelakkers werd op 20 april een vogel gezien maar deze zong niet, vandaar de gele stip.

Sijs territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = 1 waarneming van adult tussen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Het is niet te zeggen hoeveel Sijzenterritoria er in de Kempen in deze twee jaren waren. Er waren vrijwel geen broedvogelinventarisaties in naaldbossen, vogelaars kwamen (en komen) sowieso weinig in naaldbossen en territoriale Sijzen kunnen makkelijk worden gemist of onterecht als doortrekker worden genoteerd. Het is niet ondenkbaar

dat er in goede Sijzenjaren tientallen territoria in de Kempen zijn.

Net als de Kruisbek is de Sijs een naaldbosbewoner met een voorkeur voor sparren. In Nederland ligt het zwaartepunt van de verspreiding op de Utrechtse Heuvelrug, de Veluwe en delen van Drenthe. De aantallen fluctueren fors en lijken af te nemen, vooral door het uitblijven van grote invasies en de omvangrijke kap van douglassparren ten behoeve van de omvorming naar bos zonder exoten.

Dankwoord

Wederom dank aan Henk Sierdsema voor het aanleveren van de datasets die de basis vormen van onze artikeltjes. Gerard van Gool voorzag ons van datasets van de Provincie Noord-Brabant en gaf info over de Orpheusspotvogel op de Patersgronden. We bedanken Leo Ballering, Robert Kastelijn en Roel van den Heuvel die in een eerder stadium aanvullingen gaven. Pierre v.d. Wielen verstrekte info over zijn waarneming van een Kleine Vliegenvanger. Tot slot dank aan de fotografen voor hun mooie foto's. ■

Braamsluiper in de Blauwe Kamer bij Rhenen, 6 mei 2013 (PvP)

Robbie's vogelboekenkast: Ducks of Britain and the N Hemisphere

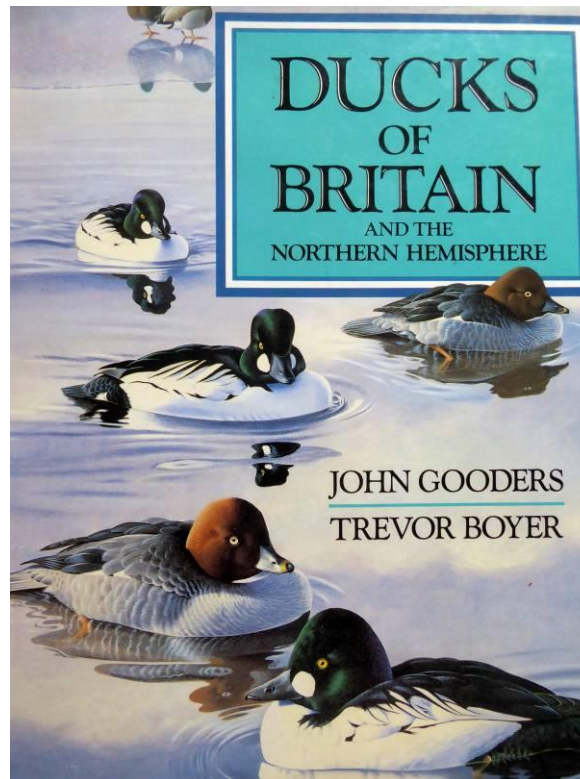
Robbert van Hiele

Rond mijn 7^e jaar had ik een flink stapeltje dierenboeken. Bladerend door de wereld van de dieren ontstond daaruit Robbie's Dierenkwis. Tijdens verjaardagen achtervolgde ik ooms en tantes met de meest onmogelijke vragen. "Hoe lang kan een netslang worden?" of "Hoe groot worden reuzenroggen?" In het weergaloze boek "Dieren van verre eilanden" uit 1965 zitten nog enkele handgetikte blaadjes van ooit. Daarom vanaf nu: Robbie's Vogelboekenkast.

En mocht je denken, ik heb ook een fraai vogelboek wat ik wil presenteren, voel je vrij en doe het op je eigen wijze. Je naam komt dan bovenaan je stuk, uiteraard in een *JUVENIELE* versie.

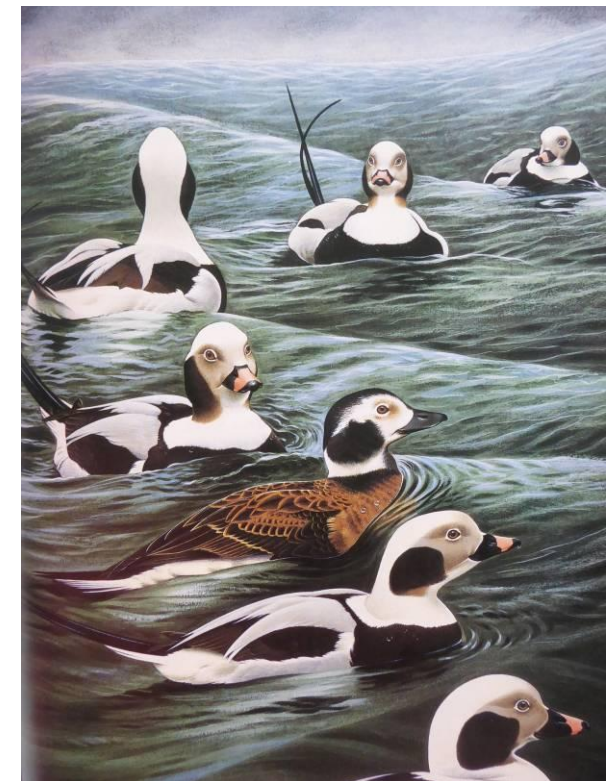
Heb ik al wel eens verteld over kringloopwinkels en vogelboeken? Ik kom er namelijk regelmatig. Vaak genoeg gaan en dan af en toe, ergens tussen Schotland en Veldhoven, ligt er opeens een vogelboekenpareltje. Neem "Ducks of Britain and the Northern Hemisphere." Uiteraard gevonden in Engeland, zeg je dan. Dus niet. Gewoon in Veldhoven, of all places. Hoe die hier komt, geen idee.

Misschien wel iemand van de Vogelwerkgroep die niet zo van vogeltekeningen houdt als ik. Mooi zo, die buit is weer binnen!

Tekenaar: Trevor Boyer. Prachtige tekeningen, naar mijn mening. Misschien wat statisch, niet heel erg levendig, maar de

kleuren zijn geweldig. Het water om de eenden heen vind ik er ook erg goed uit zien. Soms neigt het wat naar kitsch, waarom weet ik niet zo. Maar gewaardeerd is hij. Als je gaat zoeken, kom je zijn naam in allerlei publicaties tegen. Hieronder IJseenden, één van de talrijkste eendensoorten ter wereld maar bij ons slechts een niet erg algemene wintergast.

Steller's eidereenden. Nooit gezien in Nederland en ook niet daarbuiten. Volgens waarneming.nl is die sinds 2006 niet meer in onze kuststreken waargenomen. Geen wonder dus.

Slobeenden. Bekend van vele plekken, ook in de Kempen. Hoewel hier zeker niet zo gewoon als Wilde eenden, Krakeenden of Kuifeenden.

Het boek is geschreven door John Gooders. Hij werd geboren in 1937. En is overleden in 2010. Volgens een overlijdensbericht in the Guardian stond hij bekend om zijn extraverte persoonlijkheid. Als één van de eersten bracht hij in de jaren 60 het vogelen naar de gewone mensen. Hij publiceerde toen een legendarisch geworden boek getiteld: "Where to watch birds". Bill Oddie, een voor mij van de BBC bekende vogelkenner, was een vroege fan. In die tijd werden allerlei interessante vogelkijkgebieden uit de publiciteit gehouden door een groep van "Upper-class-vogelaars". Hij maakte het vogelen toegankelijk voor velen en zijn boek werd in flinke aantallen verkocht. Zodanig dat hij het lesgeven eraan gaf en zich concentreerde op het schrijven van vogelboeken en later, ook baanbrekend, het organiseren van vogelexcursies.

Maar goed, nog maar eens een tekeningetje. Want zoals we allemaal wel weten. Mannetje-eenden in prachtkleed gaan meestal nog wel. Maar die vrouwtjes....Hier een vrouwtje Pijlstaart. In de tekst noemen ze de voornaamste kenmerken.

Grijzer/lichter dan andere grondeleenden waarbij de veren van de boven- en van de onderkant fijn gestippeld zijn. Verder vrij groot met een lange, slanke nek en een staalgrijs gekleurde snavel. Zoals met veel vogels is het ook hier: "oefening baart kunst". Vaker zien betekent dat vaak de proporties, de plek of kleine gedragskenmerken genoeg zijn voor een positieve ID.

En het fijne van zo'n wat gespecialiseerder boek is dat er allemaal leuke feiten boven komen drijven. Alles wat ik hierna over de

Zomertaling schrijf komt uit dit boek. Eerst even een paar mannetjes in prachtkleed.

Hoewel de meeste eendensoorten zich over flinke afstanden kunnen verplaatsen is dit de enige eendensoort van de Oude Wereld die met de gehele populatie wegtrekt in de herfst. Namelijk, in ons geval, de Sahara over naar de wateren van de Sahel. De plek waar hij dan het talrijkst voorkomt is de Senegal-delta met enkele honderduizenden exemplaren. Voorbij de Oeral vliegt een

gedeelte naar het zuidoosten, naar India. Maar ook een gedeelte naar het zuidwesten, naar de Sahel, via Italië en Frankrijk. Dat van 1 punt uit vogels naar verschillende wintergebieden wegvliegen geeft meestal aan dat ze die gebieden pas na de laatste ijstijd gekoloniseerd hebben. Vervolgens zijn die standaardroutes naar hun winterplekken in hun geheugen behouden gebleven en nemen wij een onlogisch verschijnsel waar dat bepaald is door hun geschiedenis. In de wintergebieden en tijdens de trek zitten ze ontspannen bij elkaar in soms enorme groepen. Wel vormen ze voordat ze terug migreren al een vast paar dat de gehele broedtijd bij elkaar blijft. In hun broedgebieden zijn ze dan zeer territoriaal wat betekent dat stukken water met wel 20 paren Wintertaling soms maar 1 paar Zomertaling telt. Een voordeel voor het vrouwtje Zomertaling. Geen overspel en lompe acties van andere mannetjes zoals bij zovele andere soorten eenden. Tijdens de balts kan het mannetje grappige kopbewegingen maken waarbij de kroon tegen de rug wordt geduwd en de snavel naar de hemel reikt. Zoals bij ons goed te zien is in de late winter bij overwinterende Brilduikers (een duikeend) maar verder onbekend is bij grondeledenden. Als de jongen uitgekomen zijn gaat het mannetje ruiend zijns wegs en de herfsttrek start al tegen eind juli en is eind

september volledig achter de rug. West Afrika wordt weer bereikt in september en oktober. Hieronder nog een tekening van op de voorgrond een mannetje in de rui, te herkennen aan de grijze voorvleugel, en een bijna identiek vrouwtje op de achtergrond.

Voedsel zoeken doen ze op een Slobeend-achtige wijze met hun kop net onder het oppervlak. Zwemmend pikken ze dan zaden, insecten, kleine garnaltjes en mosselen op. Duiken doen ze alleen in paniek en voorover kantelen, zoals Wilde eend en Pijlstaart, amper. Zoals bij veel jonge vogels zijn insecten vooral in het begin van hun leven zeer belangrijk.

Tot het volgende pareltje. ■

Zwarte Ooievaars op de Flaes, 29 augustus 2020. De linker vogel heeft een datalogger om de poot (Lex Peeters)

Zwarte Ooievaars in het najaar van 2020: een aanvulling

Tom Heijnen

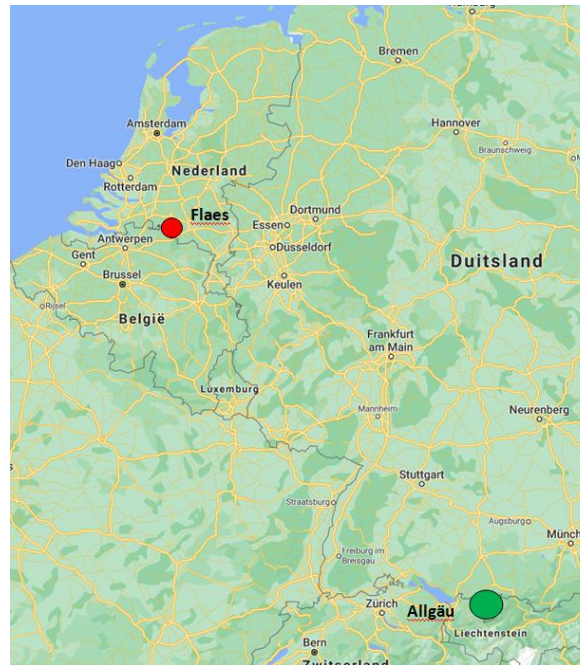
In het vorige nummer van de juveniele Blauwe Klauwier schreven Paul en ik over de Zwarte Ooievaars die in het najaar van 2020 werden gezien. Lex Peeters attendeerde ons op interessante informatie van een vogel met een magisch doosje.

Zwarte Ooievaar met datalogger op de Flaes, 29 augustus 2020 (Lex Peeters)

Op 29 augustus 2020 verbleef op de Flaes een groep van 10 Zwarte Ooievaars

waaronder een gekleurringd exemplaar dat aan de linkerpoot een datalogger had. Op 2 september was de vogel nog steeds aanwezig, nu in een groep van 14 Zwarte Ooievaars.

Ringlocatie (groen) en locatie van de terugmelding (rood)

De gezenderde vogel bleek op 10 juni 2019 als nestjong geringd te zijn in een gebied met de mooie naam Unterlangenmoos,

vlakbij het plaatsje Oberstdorf in de regio Allgäu (47°42'00"N, 10°27'00"E). Allgäu ligt in het uiterste zuiden van Duitsland, nabij de grens met Oostenrijk op een afstand van 560 km in vogelvlucht van de Flaes.

Op vogeltrekatlas.nl is te zien dat een Zwarte Ooievaar die op 10 juni 2019 bij Allgäu als jong werd geringd, op 12 september van dat jaar werd gemeld bij Nuenen. Op waarneming.nl is deze terugmelding te vinden, inclusief foto's waarop te zien is dat de vogel een datalogger om de linker poot had. Was dat dezelfde vogel als die van de Flaes, of een broertje of zusje uit hetzelfde nest?

Uit het vele ringwerk in Europa blijkt dat Zwarte Ooievaars die in de nazomer in onze contreien verblijven afkomstig zijn uit Oost- en Midden-Europa en ook uit België. In de loop van september verlaten de vogels ons land om na een flinke reis te gaan overwinteren op het Iberisch schiereiland of in Afrika ten zuiden van de Sahara. ■

- mooi kuifje.
- weidevogel.
- prachtige kleuren, vooral in 't zonnetje.
- maakt een kuiftje in de grond, waarin 4 eitjes worden gelegd; keurig met de puntjes naar elkaar toe wijzend.

-KIEVIT-

[vanellus vanellus]

de kievit neemt al jaren sterk af in aantal door o.a. verstedelijking en roofvogels- en dieren (vas) maar de grootste oorzaak is de intensivering van de landbouw.

daardoor worden de nesten en jongen dood gemaaid en er is geen eten.

De Kievit als favoriet

Esther van Daal

Als je mij vraagt wat nou eigenlijk mijn lievelingsvogel is volgt er zeer waarschijnlijk een lange stilte. Want mijn god, er zijn zoveel prachtige vogels dat ik er niet echt eentje zou kunnen kiezen. Een aantal favorieten kan ik wel noemen hoor: zo'n schattig steenuiltje, een snelle en prachtige slechtvalk, de grauwe klauwier, een mooie patrijs, het dappere winterkoninkje ... moeilijk moeilijk! Maar als ik er echt maar eentje zou mogen noemen dan wordt het denk ik toch echt de kievit!

De ongelooflijke kleurenpracht die dat beestje heeft is werkelijk fantastisch! Zeker als ie dan ook nog eens lekker in het zonnetje zit is het echt genieten! Daarnaast vind ik het een dappere vogel, kijk maar hoe die z'n nestje en z'n jongen verdedigt, dat is echt geweldig om te zien. En ze helpen elkaar ook nog eens mee met verjagen van predatoren dus ze zijn ook nog heel sociaal! Maar ja, je moet ook wel als je je nest op de grond maakt, midden in een kale akker op de maïsstoppels, extreem kwetsbaar! De vos, marter, kraai, buizerd en ga zo maar door; allemaal snacken ze graag een kievitje in de dop, of net uit de dop natuurlijk, ook

goed. En dat is erg jammer want het gaat al jaren bergafwaarts met onze akker-en weidevogels dus ook met de kievit.

Gelukkig is er steeds meer aandacht voor vanuit zowel de overheid, natuurorganisaties, landbouworganisaties als vanuit de boeren. Je ziet dan ook steeds meer initiatieven ontstaan om de akker- en weidevogelstand te bevorderen zoals: akkerranden, bloemblokken, keverbanken etc. En ook kunnen de boeren hiervoor allerlei subsidies krijgen via Brabants Landschap. Sinds een paar jaar ben ik voor BL actief als vrijwilliger voor de akker- en weidevogelbescherming en heel langzaam zie je toch een positieve verandering. De

boeren zie je kleine stapjes maken van intensieve 'ouderwetse' landbouw richting natuurinclusieve landbouw wat natuurlijk prachtig is! In het gebied waar ik monitor voor BL zijn ook steeds meer aanpassingen te zien en de boeren worden enthousiast: met regelmaat krijgen we een telefoontje van de boer zelf dat ie een nestje heeft gevonden om te beschermen. Hoe mooi is dat!

Dit voorjaar was in mijn gebied qua kieviten écht beter dan voorgaande jaren dus laten we hopen dat dat geen trend is maar het begin van de kentering voor de akker-en weidevogels.

Ik ben heel benieuwd wat jullie lievelingsvogel is en waarom... ■

*Jonge Slechtvalk op de High Tech Campus,
26 mei 2021 (Frans Hijnen)*

Slechtvalken in Eindhoven: een vervolg

Frans Hijnen

Een kort vervolg op het verhaal 'Opmerkelijke zaken bij de Slechtvalken in Eindhoven' uit de vorige editie, over de broedresultaten van de afgelopen 10 jaar.

Er wordt me wel eens gevraagd: "zien jullie nog wel eens jonge Slechtvalken terug?".

Inmiddels hebben we 50 jonge vogels in Eindhoven mogen ringen en ik heb de ringnummers van al die geboren valken genoteerd.

Die jongen zijn zeker niet allemaal volwassen geworden want er sterven er soms al kort na het uitvliegen. Zo heb ik zeker twee keer meegemaakt dat een jonge vogel zich in de eerste weken al te pletter vloog tegen de ramen van een gebouw. En eenmaal heb ik gezien dat een van de jongen in het nest "het Geel" kreeg, een bekende duivenziekte. Het jong verzwakte en viel, rondom het uitvliegen, naar beneden en we hebben hem nooit teruggevonden. Het opgegeten jong, al eerder beschreven, is niet bij die 50 gerekend.

Ook vind ik het altijd leuk als ik iets terugzie. Bijvoorbeeld via een artikeltje in een landelijk dagblad waarbij een vogelaar een jonge valk fotografeert die zojuist een duif heeft geslagen. Als er dan een goed afleesbaar ringnummer te zien is denk ik: "kijk die leeft nog en is in goeden doen".

Ringnr.	Datum gezien	Lokatie gezien	Jaartal geboorte
JF	14-05-11	Uden	22-07-14
JV		2016 Amsterdam	2012
ALB	14-11-16	Houten	2016
ACU	01-02-17	kerk St.Oedenrode	2015
AUN	29-09-17	Evoluon	2016
EPE	22-07-17	Roermond	2017
BLK	12-03-18	Kerk Erp	-2016
AOU	2016-2017-2018	Regio en kast ASML	2016
Bonte V		2018 Bakel	2010
5N	04-03-18	kast ASML	2014
AOU	16-07-18	kast ASML	2016
AUN	20-03-19	Eindhoven-Dierenambulance gewond naar opvang/do	2016
AOU	09-03-19	kast ASML	2016
EJS	01-02-20	St.oedenrode	2019
ALB	20-02-20	Zottegem België, verblijft met partner op kerk	2016
EPH	01-03-20	Tilburg	2017
CPV	28-03-20	Rotterdam dood gevonden	2018
BLH	22-04-20	Eindhoven, Philips Hoofdkantoor met partner	2016
EJX	11-11-20	Aalsmeer	2019
EJT	12-03-21	ASML camera	2019
BLH	15-03-21	ASML camera	2016
AOU	29-03-21	Kast Prov.huis Den Bosch	2016
BLH	29-03-21	ASML camera, meerdere keren ook april 2021	2016
EJX	11-04-21	Breitnertoren Amsterdam	2019

Terugmeldingen van alle door 'ons' geringde valken

Vaker is het een melding van het vogeltrekstation Griel. Als er ergens een ringnummer wordt gezien kan men op griel.nl een "Grielmelding" maken. Het

Grielstation heeft de registratie van alle in Nederland geringde vogels en bij een melding kunnen zij zien waar en wanneer de vogel geringd is. Ook de ringer krijgt dan een mailtje. De melding van een geringde vogel draagt bij aan de kennis van trek en overleving van wilde vogels. Deze kennis wordt gebruikt ten behoeve van onderzoek en bescherming van deze soorten.

Ook de huidige camera's in de nestkasten leveren natuurlijk veel gegevens op. Zo ben ik eens begonnen met het maken van een lijstje van de terugmeldingen. Bijvoorbeeld een melding van buitenlandse valken die bij ons opduiken. Zo heeft er in de Evoluon toren reeds tweemaal een Duits vrouwtje gebroed waarvan er een kwam uit Gelsenkirchen-Horst, ongeveer 127 km hier vandaan.

En dan als laatste nog een opmerkelijke zaak. Op de High Tech Campus hebben we jaren geleden een Torenvalk nestkast geplaatst op een van de hoge gebouwen. Die broedden daar namelijk al enkele jaren op een vensterbank, op de

achtste verdieping, in een oud nest van een Houtduif.

Daardoor vielen er ieder jaar wel jongen naar beneden die niet terug gezet konden worden want de ramen kunnen niet open van dat gebouw. Vaak waren ze te klein om op het dak te zetten dus maar naar de opvang. Maar twee jaar geleden zaten ze mooi te broeden in onze kast en ook het jaar erop. Succesverhaal dus... Dit jaar kreeg ik echter een mailtje dat het koppel weer op de vensterbank zat te broeden.

Broedende Torenvalken op de High Tech Campus, 26 mei 2021 (Frans Hijnen)

Wat was hier aan de hand? Ik had er al enkele malen een koppel Slechtvalken gezien op een hoge mast op dat gebouw, en misschien vonden de Torenvalken de vensterbank daarom wel wat veiliger? Echter, als ik op 26 mei 2021 een keer ga kijken hoe het is met de Torenvalken zie ik tot mijn grote verbazing een jonge

Jonge Slechtvalk op het rooster voor de Torenvalkkast met vlakbij de broedende Torenvalken, High Tech Campus, 26 mei 2021 (Frans Hijnen)

Slechtvalk zitten op het rooster van de Torenvalkkast. In eerste instantie dacht ik aan een jong van een van de Slechtvalk koppels in de buurt, maar daarvan was nog niets aan het vliegen. Door die dag wat langer te observeren, bleek het vrouwtje van het koppel wat normaal op de ASML toren verblijft, het jong te voeren. Op de ASML toren was er dit jaar voor het eerst sinds tien jaar geen broedgeval. Het vrouwtje heeft

kennelijk met een nieuw onbekend mannetje zitten broeden in de Torenvalkkast zonder dat ook maar iemand het opgemerkt heeft. We hebben maar één uitgevlogen jong gezien.

De Torenvalken zaten daar, een tien meter schuin onder, ook te broeden. Een beetje zuur was het wel dat bij het volgende bezoek, na een week, er geen Torenvalken meer te zien waren, terwijl er wel jongen moesten zijn. Kennelijk zijn ze geconsumeerd door de Slechtvalken. De Torenvalkkast zal het komend jaar beter in de gaten worden gehouden. ■

Goudvink in De Oase, 27 maart 2021 (Paul van Pelt)

BMP-inventarisatie van De Oase

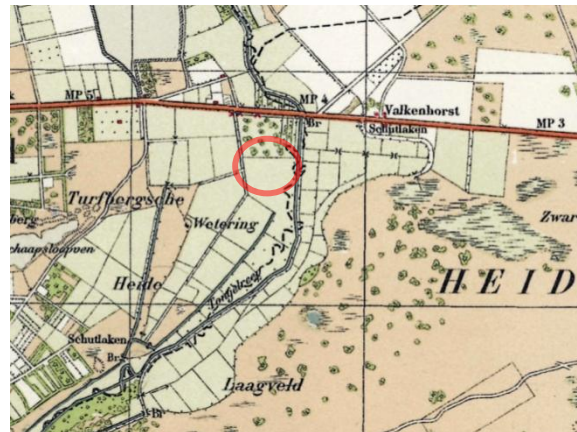
Wim Deeben & Paul van Pelt

Toen begin dit jaar binnen de Vogelwerkgroep gevraagd werd wie er interesse heeft om “het vak” van broedvogelinventarisatie te leren, meldden zich maar liefst 11 leden zich aan. Hartstikke mooi natuurlijk dat er zoveel enthousiasme was, maar het leverde ook direct een logistiek probleem op: hoe zouden we zoveel mensen bij meerdere bezoeken mee kunnen nemen in het veld? Dat er vanuit de Bosgroep een vraag lag voor inventarisatie van de Oase bij Valkenswaard was een mooie samenloop van omstandigheden. De Oase is relatief klein en overzichtelijk en door het besluit om het gebied dit jaar ook te inventariseren op broedvogels, konden er 9 extra ochtendbezoeken gepland worden waarbij een meer ervaren inventariseerder iemand mee kon nemen. Het bleek ook nog eens een heel leuk en gevarieerd gebied te zijn om te inventariseren! Maar hoe is dat zo gekomen?

De ontwikkeling van de Oase

Door terug te kijken in de tijd is het leuk hoe om te zien hoe een mooi gevarieerd natuurgebied is ontstaan.

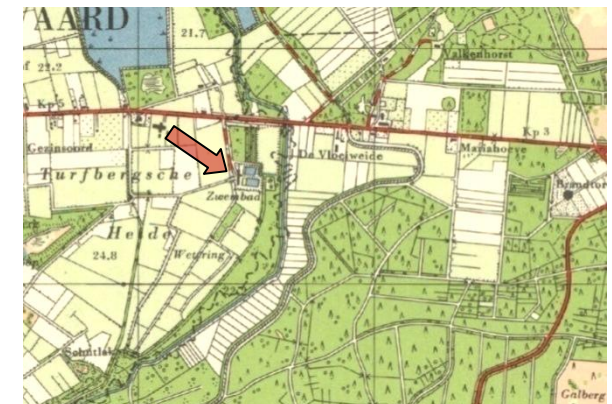
In 1929 kwam het eerste voorstel van de toenmalige burgemeester Kuijper om geld te reserveren voor de aanleg van een gemeentelijk zwembad. Het oorspronkelijke plan was om dit bad aan te leggen nabij de Venbergse molen. Uiteindelijk zagen ze van dit plan af vanwege het grote aantal ratten in de Dommel. Een geschikter terrein werd gevonden aan de Leenderweg, nabij de Tongelreep.

De Oase en omgeving in de jaren 1930 met in de cirkel de geplande locatie van het zwembad.

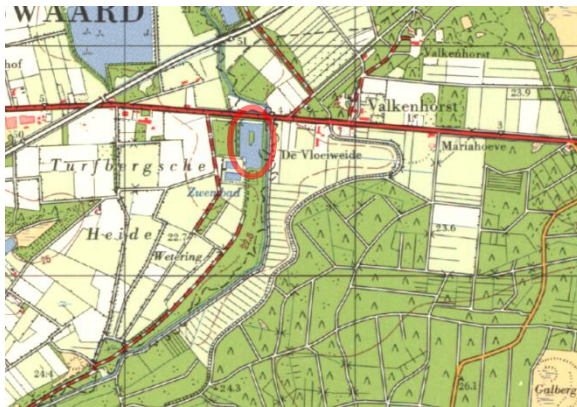
In 1934 werd de Oase aangelegd in het kader van de werkverschaffing. Er kwamen kleedhokjes, een garderobe, toiletten en een heuse consumptietent bij het zwembad. Vijf jaar later bestond het inmiddels uit twee

naast elkaar gelegen zwembaden die werden gescheiden door een dijkwand. De jongens en meisjes moesten vanzelfsprekend van elkaar gescheiden worden, met surveillanten die erop moesten toezien dat er niet over de afscheiding heen werd gegluurd. Vanaf eind jaren '30 kon men een zwemdiploma behalen in het buitenzwembad.

De Oase en omgeving in de jaren 1950. Het zwembad is te vinden bij de pijl.

Tijdens de oorlog werd door de bezetter geëist dat het zwembad de mogelijkheid zou bieden tot gemengd baden. De gemeente stelde daarop in 1943 het herenbad voor iedereen open van 14.00 tot 16.00 uur.

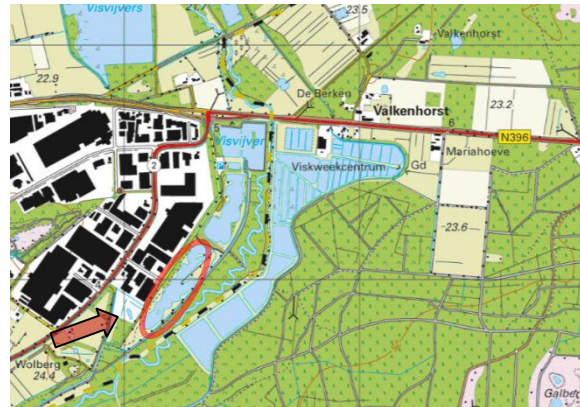
De Oase met omgeving in de jaren 1960. In de rode ovaal de uitbreiding uit 1963.

Zoals hierboven te zien is kreeg het zwembad in 1963 nog een uitbreiding, maar iets meer dan tien jaar later kwam er een einde aan het zwemmen in de openlucht toen door de inspectie werd bepaald dat het zwembad niet langer voldeed aan de veiligheidseisen. Ook liet de hygiëne veel te wensen over, waardoor er sprake was van een gevaar voor de volksgezondheid.

Het zwembad werd gesloopt en vanaf 1975 gingen de vrijgekomen waterbassins onderdeel uitmaken van het hengelvijver-complex de Weteringen. De Organisatie ter verbetering van de Binnenvisserij legde op de vloeiweide een viskwekerij aan.

In 2008 breidde gemeente Valkenswaard op een nat weiland de hengelvijvers uit met een natuurvisvijver. Door variatie aan te brengen in oevers en waterdiepte kreeg men een aantrekkelijk gebied voor allerlei dieren.

Tevens is er ten zuidwesten van de nieuwe visvijver achter een klein vijvertje een berg zand gedeponeerd met de hoop dat Oeverwaluwen daar gebruik van gaan maken. Op de oever van de nieuwe hengelvijver zijn ook leuke plantensoorten te vinden zoals Moeraskartelblad, Grote ratelaar en Echte koekoeksbloem.

De Oase met omgeving vanaf 2008. In de rode ovaal de natuurvisvijver en bij de pijl de Oeverwaluw.

De retentievijvers zijn in het verleden aangelegd als viskweekvijvers en om na hevige regenval het water op te vangen (bufferen) en vertraagd af te voeren zodat het watersysteem in de omgeving niet overbelast wordt.

In 2010 heeft het waterschap deze vijvers gekocht en ingericht als filter voor verbetering van de waterkwaliteit in de Tongelreep. Deze vijvers werden ook aangewezen om water vast te houden.

In 2018 was gebleken dat de vijvers geen effect hebben als waterberging bij hoogwater, maar wel als wateropvang gebruikt kunnen worden. In de afgelopen jaren zijn hier nog verschillende maatregelen genomen in het gebied.

Zo werden in 2020 de stuwen vervangen door kleinere exemplaren waarmee het waterpeil geregeld kan worden. Dit jaar werden sloten gedempt die ongewenst grondwater naar de retentievijvers brachten en werd bij de oeverwaluwwand een vogelakker gerealiseerd.

De sloten zijn gedempt (WD)

Het dempen van de sloten had direct effect op de omgeving, zoals hieronder te zien is: het wandelpad stond bijna geheel onder water.

Oeverwaluwand

Akker bij de Oeverwaluwand

foto's: Wim Deeben

Moeraskartelblad in overvloed

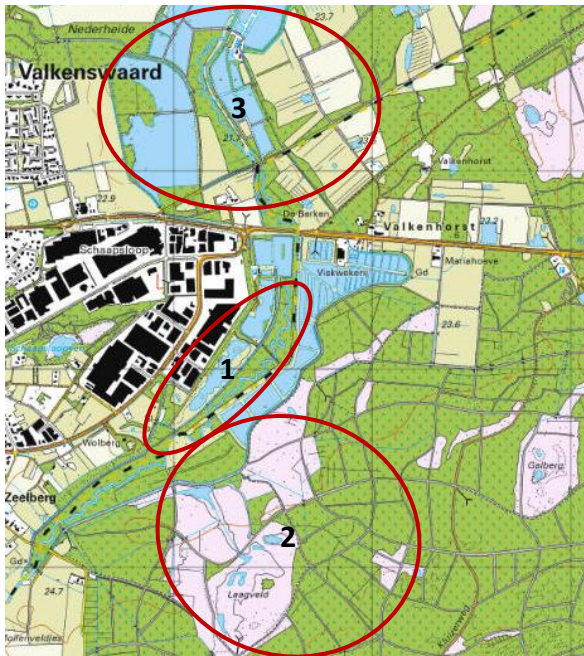
Grote ratelaar

Echte koekoeksbloem

Kijkend naar het landschap is er een bijzonder stukje natuur ontstaan, omringd door andere mooie natuurgebieden.

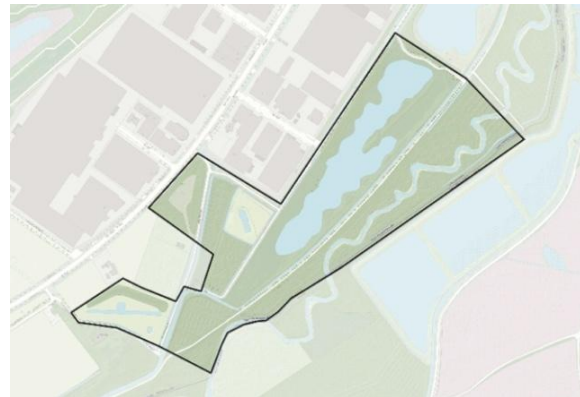

De Tongelreep (1 op de kaart) stroomt dwars door het gebied en voorziet bij hoog water het alluviaal bos van water waar o.a. de Els, Wilg en Inlandse vogelkokers van profiteren. De oude populieren sterven af en breken bij elke storm, wat mogelijkheden geeft aan o.a. broedgelegenheid voor vogels. Aan de oost- en zuidkant grenst het gebied aan het Laagveld en het Leenderbos (2) wat een gevarieerd landschap geeft met o.a. natte en droge heide. Ten noorden van de Leenderweg (N396) ligt Valkenhorst (3),

een bos- en heidegebied met diverse vennen en de oude viskweekvijvers.

Vogels in het gebied

Dat het een bijzonder stukje natuur is, bleek ook uit de inventarisatie. Uiteraard zal hiervan op later tijdstip een uitgebreid rapport verschijnen met alle details, maar hieronder stippen we alvast aan welke soorten er te vinden zijn.

De Oase: plot van het geïnventariseerde gebied

De Oeverzwaluwwand lijkt nog weinig succesvol. Begin april werden er wel doortrekkers gezien in het gebied, maar deze vogels hebben zich er niet gevestigd. Op de grote visvijver konden territoria worden vastgesteld van verschillende eendensoorten, Grauwe Gans, Meerkoet en Waterhoen. De IJsvogel liet zich ook regelmatig zien en broedt vermoedelijk in het gebied, of in elk geval dichtbij.

Meerkoet bij de Oase, 23 april 2021 (TH)

Het riet rondom die vijver biedt vanaf medio mei huisvesting aan een mooi aantal Kleine Karekieten. Bij een bezoek in het vroege voorjaar werden in datzelfde riet nog doortrekkende Baardmannetjes gezien, wat altijd een leuke waarneming is in onze Baardmanarme Kempen.

Andere water- en rietvogels waargenomen in het gebied waren o.a. Dodaars, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger en Roerdomp, maar voor deze soorten werd in het gebied zelf geen territorium geregistreerd. Het hoempen van Roerdampen verder in het noorden is wel regelmatig te horen tijdens de bezoeken aan de Oase.

De bossen rondom de Tongelreep bieden ook de nodige vogelrijkdom. Zo nam Pieter Wouters bij een bezoek medio april in het zuidelijke deel van het gebied alle Nederlandse spechtsoorten waar (oké, m.u.v. de Draaihals).

De vijf spechtensoorten die in de Oase voorkomen (WD)

lets verder naar het westen, net buiten de gebiedsgrenzen hangen wat nestkasten waar vanaf april de Bonte Vliegenvangers goed hoorbaar en zichtbaar zijn. De “nieuwelingen” die nog minder bekend waren met de zang van deze soort konden hier bij de inventarisaties even goed oefenen en het geluid in hun geheugen prenten.

Naast alle “reguliere” bossoorten biedt het gebied een leuk aantal Tuinfluiters en lieten ook Appelvink en Putter zich dit jaar zien. Verder wemelt het in het gebied van de Zwartkoppen, vonden we maar liefst 3 territoria Goudvinken en was er voor de vroege bezoekers soms nog een Bosuil te horen of een Houtsnip te zien.

Zwartkop in de Heuvelse Putten, 8 juni 2020 (WD)

In de reeks over zeldzame broedvogels in de Kempen was al te lezen dat de Wielewaal in de Kempen veel voorkomt in bossen langs de Tongelreep. Ook bij de Oase valt deze soort aan te treffen en hield zich dit jaar een paartje op in de bomen langs het pad direct ten oosten van de vijver.

Al met al biedt het dus ook aan vogels voldoende leuk om er eens een bezoek aan te wagen. Het kan mooi gecombineerd worden met een wandeling door het Laagveld en het Leenderbos. ■

Geraadpleegde websites:

- [geschiedenisvalkenswaard.nl](https://www.geschiedenisvalkenswaard.nl)
- [topotijdreis.nl/](https://www.topotijdreis.nl/)
- [dommel.nl/](https://www.dommel.nl/)

Tuinfluiter in de Oase, 8 mei 2021 (WD)

Twiieter-de-twiiet: van hier of van elders?

Robbert van Hiele

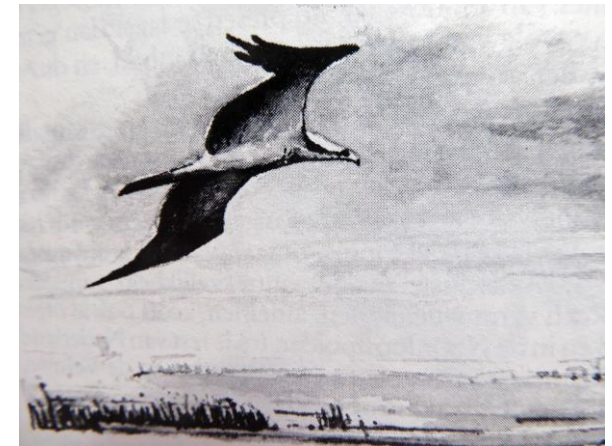
Als ik tussen eind augustus tot ergens in november rondzwerv en naar vogels zoek dan zijn veel vogels bezig met de trek. Sommigen komen naar ons om er een tijdje te blijven, anderen gaan zelfs naar Afrika. Mooi om over na te denken. En dan het levensverhaal van die ene vogel die je ziet in je hoofd af te spelen. Is het een blijver, gaat die een stukje weg, of juist heel ver en welke gevaren wachten er. Is het een stormachtige herfst, hoe is de temperatuur in de woestijn, wachten er Eleonora's valken op één van de Middellandse Zee-eilanden, is het jagen nou eindelijk verboden of niet in die hoek van Malta waar ze langs komen, is er in hun overwinteringsgebied niet een stuwdam gebouwd die alle waterplekken doet droogvallen. Kortom, een weg vol gevaren.

Volgens een trekvogelkaart van de National Geographic maken zo'n 185 soorten vogels de reis naar Afrika. Het gaat dan om 4,5 miljard vogels. Hoe ze dat hebben geteld en of dat cijfer betrouwbaar is, geen idee. Maar eigenlijk doet dat er, wat mij betreft, niet toe. Dat het om enorme aantallen gaat is duidelijk.

En als ik dan ergens heen ga, probeer ik te bedenken of het een goede vogeldag gaat worden of niet. Gemiddeld snap ik er helemaal niks van. Het doet me vaak denken aan de beursvoorspellingen. Het wordt een geweldige maand, alle seinen staan op groen en de dag erna is de beurs gecrasht. Ja logisch, zegt iedereen dan achteraf, je had toch dit en dat kunnen zien. Maar goed, wat ik een geweldige dag vind blijken de vogels niks te vinden en omgekeerd.

Ik weet inmiddels wel dat een prachtige, rustige dag vaak tegenvalt en dat veel bewolking de vogels lager doet vliegen waardoor je ze beter ziet. Maar welke wind is dan handig. Een beetje tegenwind of juist een fijne rugwind. Daar kom ik dus nooit uit. Vaak heeft het waarschijnlijk ook te maken met de wind van 3 dagen geleden in Zuid-Zweden. Of het slecht-weer-gebied boven de Oostzee. Of de geweldige nazomer in Noord-Denemarken. Of de lage broodprijs in Kopenhagen of een matig optreden van de Rolling Stones in Stockholm, dat soort dingen.

19 augustus was ik op de Leenderheide. Welke vogels waren zeker geen broedvogel en zijn langzaam maar zeker op weg naar het zuiden?

1. De **Visarend** die ik nog net uit mijn ooghoeken met prooi (vis, neem ik aan) van de heide naar het bos zag gaan. Ongetwijfeld kwam de vis van het Soerendonks Goor en ging hij naar een boom voor een rustig eetplekje. We weten van visarenden dat het geweldige vliegers zijn die in een breed front naar het zuiden trekken. In Zweden geringde nestjongen werden terug gemeld van Portugal tot aan de Kaspische Zee. Vervolgens trekken ze in een breed front de Middellandse Zee over. Als ze slim zijn vliegen ze dan om Malta heen. En dan door naar tropisch Afrika en zuidelijker.

 naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=28108

2. De **Oeverzwaluwen** waarvan ik een enorme groep boven het Groot Kraanven zag vliegen. Hoeveel waren het er eigenlijk? Zeker 200 maar misschien wel 500. Echt spectaculair voor hier. Kriskras, heel laag over het water. Volgens mij hebben ze op trek gezamenlijke slaappleatsen. Gevoelsmatig zeg ik dat ze dan riet uitkiezen maar erg veel riet is hier toch niet. Het schijnt dat ze langzaam trekken en regelmatig op goede plekken langer blijven. Jonge vogels schijnen nog langzamer te gaan dan oudere vogels maar sowieso kunnen ze er maanden over doen voordat ze in de Sahel aankomen.

 sovon.nl/sites/default/files/doc/Sovon-Nieuws_2009-3-p19_Living-on-the-edge-Purperreiger-en-Oeverzwaluw.pdf

3. **Geen steltloper**. Echt een superplek voor steltlopers is er hier niet maar meestal zie je toch wel ergens bij de rand van een armzalig vennetje een verdwaalde Groenpootruiter of een Witgatje. En door alle regen en de

werkzaamheden van afgelopen lente aan het Soerendonks Goor is het echt heel vol met water. Geen slikrandje te bekennen. Leuk voor, ja voor wie eigenlijk?, maar zeker niet voor langskomende steltlopers. Jammer, want ik houd van ze.

4. De **Boompiepers**. Die hoorde ik op verschillende plekken. In groepjes van minstens 3, 4 en 8 maar dat kunnen er makkelijk meer zijn. Ze foerageren immers op de grond en zijn dan supermoeilijk te vinden met hun zandkleurige veren scharrelend tussen de begroeiing. De vogels die ik zag, vlogen rond en herkende ik dan aan hun piepje of zaten op een boomtak en waren redelijk te bekijken. Heel leuk, omdat er verder niet veel te horen of te zien was. De meeste van onze broedvogels zijn immers erg stil. Ze zijn nog aan het bijkomen van het broedseizoen. Merel, Roodborst, Koolmees, Pimpelmees. Zeer talrijk moeten ze nu zijn maar ik heb ze amper gehoord of

gezien die middag. Maar hoe kom je er nou achter of de door mij geziene boompiepers langstreckende zijn of onze broedvogels en hun kroost? We weten in ieder geval zeker dat ze over een breed front over Nederland trekken in augustus, september en oktober. Op allerlei plekken waar ze niet broeden worden ze dan gezien. Dan weet je het wel. Maar hier? Gevoelsmatig kies ik voor trekkers vanwege hun opvallende, luidruchtige gedrag.

5. De **Grasmus**, de **Boomvalk** en de **Tijftjaf**. Gezien en/of gehoord maar zijn het vogels van elders op weg naar het zuiden of "onze" vogels? Weer hetzelfde probleem als bij de boompiepers. Hier heb ik even geen mening. Ik ben er klaar mee. Fijne trektijd! ■

De illustraties komen (met toestemming) uit de Atlas van de Nederlandse Vogels (1988). Ze zijn gemaakt door Jeroen Helmer, bekend van zijn mooie (vind ik) landschapstekeningen voor Stichting Ark.

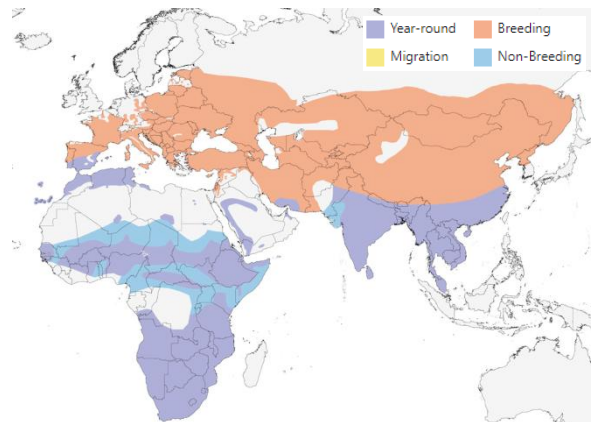

*Hop voert jong op Plateaux-
Hageven, 13 juli 2021 (Hans Blox)*

Spectaculair aantal Hoppen in 2021

Tom Heijnen

Om Hoppen te zien moet je vanuit Nederland naar het zuiden rijden. De dichtstbijzijnde broedgebieden zijn in Frankrijk waar zo'n 30.000 paren broeden. Wil je naar het Hoppenwalhalla, dan moet je doorrijden naar Spanje en Portugal waar rond de 600.000 paren voorkomen! Dat er elders in Europa en Azië ook nog flinke aantallen huizen blijkt wel uit de raming van de wereldpopulatie: 5-10 miljoen vogels!

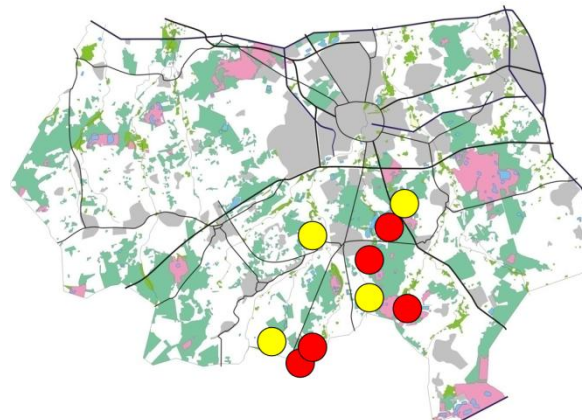

Verspreiding van de Hop (bron: birdsoftheworld.org)

In de Kempen moet je heel veel mazzel hebben om een Hop te spotten. Maar ... gaat dat wellicht veranderen?

Minstens 5 territoria in 2021

Het was een ongekend goed jaar voor Hoppen met in totaal 5-9 territoria! Territoria werden vastgesteld op Valkenhorst, in de NW-hoek van het Leenderbos, op Groote Heide-Kranenveld en twee op Plateaux-Hageven (waaronder een succesvol nest).

Hoppen territoria in 2021. De rode stippen zijn zekere territoria cf. de Sovon broedvogelcriteria (2 of meer waarnemingen van paar in broedbiotoop, zang en/of balts in de periode 15 mei t/m 31 juli, met een fusieafstand 1000m). De gele stippen zijn mogelijke territoria (één waarneming van paar, zang of balts tussen 15 mei en 31 juli).

Daarnaast waren er mogelijke territoria op de Leenderheide, in de Keersopperbeemden, bij de Visvijvers Bergeijk en op de Patersgronden.

Dat we niet precies weten hoeveel Hoppenterritoria er waren, laat staan hoeveel broedgevallen, heeft te maken met het gedrag. De vogels bestrijken soms een gebied van meerdere km² en ze zitten vaak onzichtbaar in een bomenlaan of in het bos. De roep is opvallend maar uitgebreide roepsessies worden vaak afgewisseld met langdurige stiltes. De nestplaats wordt omzichtig door de vogels benaderd en is daardoor moeilijk te vinden.

Twee territoria Plateaux-Hageven. Het meest zuidelijke territorium op Plateaux-Hageven was vanaf tenminste 17 mei bezet. Eerst was de roepende vogel alleen, maar vanaf 4 juni werd een tweede vogel gezien.

Nestplaats van de Hop op Plateaux-Hageven in een oude Zomereik, 13 juli 2021 (Paul Vangerven)

Net op Belgisch grondgebied werd een nest met drie jongen gevonden waaruit op 11 juli het eerste jong uitvloog en op 13 juli het derde jong. De laatste Hoppen werden op 9 augustus gemeld. Op de website van Natuurpunt wordt uitgebreid verslag gedaan van dit unieke broedgeval:

 natuurpunt.be/nieuws/zeldzame-hop-broedt-succesvol-hageven-neerpelt-20210812

Jonge Hop op Plateaux-Hageven, 13 juli 2021 (Paul Vangerven)

In het andere territorium op Plateaux-Hageven werden regelmatig twee vogels bijeen gezien (waarvan 1 ook roepend) van 9 mei t/m 23 juni. **Op 10 mei riepen hier zelfs 2 Hoppen!** Uiteraard was dit verdacht maar concretere aanwijzingen voor broeden waren er niet.

Territorium Groote Heide-Kranenveld. De situatie in dit gebied was onduidelijk. In het begin van het seizoen waren er wat ogenschijnlijk losse waarnemingen: 1 ex op

26 april, een roepende vogel op 28 en 29 april en, op de Beverbeekse Heide (net in België), een roepende vogel op 8 mei. Vervolgens werd een Hop van 26 mei t/m 19 juni op het Kranenveld e.o. gehoord.

Territorium NW-hoek Leenderbos. In de omgeving van Laagveld en Driebruggen waren er twee periodes met waarnemingen. Eerst van 3 t/m 9 mei een roepende vogel en vervolgens van 24 mei t/m 14 juni eveneens een roepend ex.

Territorium Valkenhorst. Al op 25 april werd hier voor het eerst een Hop gehoord en de laatste keer was op 11 juni. De vogel had, ervan uitgaande dat het één en hetzelfde individu betrof, een territorium dat ruimer was dan de fusieafstand van 1 km. Het omvatte Spinsterberg, landgoed Valkenhorst, de oostelijke Visvijvers Valkenswaard en het noordelijk deel van het Leenderbos, een gebied dat grofweg 2 bij 1,5 km mat.

Hop op Valkenhorst, 15 mei 2021 (TH)

Mogelijk territorium Visvijvers Bergeijk. Op 17 juni riep een Hop in de westelijke hoek van de vijvers. Het zou in theorie een van de vogels van Plateaux kunnen zijn, maar gezien de afstand van dik 2500m, ver boven de fusieafstand van 1000m, ligt dit niet voor de hand. Bovendien werden op de Plateaux Hoppen gehoord op 17 juni (in noordelijk territorium) en 18 juni (in zuidelijk territorium), wat zou betekenen dat de vogel van de Visvijvers die forse afstand in korte tijd overbrugd zou hebben.

Mogelijk territorium Patersgronden. In dit gebied werd eveneens maar één keer een Hop opgemerkt, een roepende vogel op 1 juni. Het zou een vogel van één van de andere territoria kunnen zijn, maar de afstanden liggen ver boven de fusieafstand: 3 km naar het oosten tot aan het Kranenveld, en bijna dezelfde afstand naar het noorden tot de omgeving van het Laagveld en Driebruggen in het Leenderbos. De Patersgronden wordt veel door vogelaars bezocht en dat maakt het onwaarschijnlijk dat hier lange tijd een Hop gezeten zou hebben. De aangrenzende bossen van de Opperheide en het Leenderbos daarentegen worden aanzienlijk minder bezocht. Op 14 juni riep een vogel in de ZW-hoek van de Hasselsvennen. Deze locatie ligt precies tussen de Patersgronden en de NW-hoek van het Leenderbos in, op een afstand van

ca 1700m van beide dus voorbij de fusieafstand. Strikt genomen zou dit een extra 'mogelijk territorium' zijn maar verplaatsingen zijn niet uitgesloten.

Mogelijk territorium Keersopperbeemden.

Op 19 juni riep een Hop in het bos langs de Keersop ter hoogte van Dommelen. Dit gebied ligt op geruime afstand van de andere Hoppenlocaties.

Mogelijk territorium Leenderheide. Ten NO van Valkenhorst, in de omgeving van het Diep Meerven, werd op 23 mei een Hop gehoord. Dit is niet alleen op ruime afstand van Valkenhorst, maar bovendien werd diezelfde ochtend door dezelfde waarnemer ook een Hop op Valkenhorst gehoord, op een afstand van 1700m van de Leenderheide-vogel. Helaas zijn er geen vervolgwarnemingen die een territorium op de Leenderheide kunnen bevestigen.

Het is gissen waarom we ineens zoveel Hoppen in ons gebied hadden. Het voedsel van Hoppen is heel gevarieerd en bestaat onder meer uit de imago's en larven van krekels, kevers, rupsen, spinnen, mieren en sprinkhanen. Zou het enorme aanbod van Meikevers in 2021 een rol hebben gespeeld? In het Hageven werden opvallend veel krekels gezien, zou dat (in dat gebied en wellicht ook elders) een doorslaggevende factor zijn geweest? We weten het niet.

Territoria tot en met 2020

Tot 1995. De Hop was in de 19^e eeuw wellicht een niet ongewone broedvogel in de Kempen, maar concrete gegevens die dit ondersteunen zijn er nauwelijks. Schlegel schreef in 1853 dat de Hop 'broeit in kleine getale in Noord-Brabant. Over het algemeen schaars'. En er werden eieren verzameld te Maarheeze in 1856 en te Valkenswaard in 1858 en 1863. In De Nederlandse Vogels uit 1937 werd geconstateerd: 'tegenwoordig een uiterst zeldzame broedvogel, die misschien nog als zodanig in Limburg voorkomt', dus blijkbaar nam de Hop tussen 1850 en 1937 flink af. Uit de eerste helft van de 20^e eeuw werden broedgevallen gemeld van Mierlo rond 1906 en 1918, Helmond in 1914 en Lierop in 1947. Bij Aalst werden mogelijke broedgevallen vastgesteld in 1947, 1948 en 1951. In 1968 zou de soort broeden in loofbos langs de Strijper Aa onder Leende. Belangrijke kanttekening is dat er toen bijna geen vogelaars in de Kempen waren. Er kan toen veel gemist zijn.

1995-2018. Daarna was het stil totdat in 1995 een broedgeval werd vastgesteld. Een paar had in een schuur bij een boerderij bij Casteren een nest waar eind juni of begin juli 4 jongen uitvlogen. Naar verluidt zou hier ook in 1994 en 1996 gebroed zijn, maar daarover ontbreken details. Na 1995 ontbraken aanwijzingen voor broedgevallen.

Wel werden de nodige Hoppen tussen de datumgrenzen gezien, vanaf 2015 jaarlijks. Het is goed mogelijk dat daar territoria/broedgevallen tussen zaten. De volgende Hoppen werden in de periode 1985-2018 tussen de datumgrenzen gezien:

1965 eind mei 1 ex Z-zijde Strabrechtse Heide, eind juli 1 ex Overakker bij Mierlo

1985 15 mei 1 roepend Beersbroek. Op 6 en 7 juli 1 ex ten zuiden van Someren-Eind.

1988 21 mei 2 ex Strabrechtse Heide bij Kranenmeer

1991 3 juni 2 ex en 4 juni 1 ex atlasblok 5736

1992 28 juli 1 ex Hulsterbroek in Geldrop

1999 eind mei 1 paar baltsend Ter Spiegelt bij Eersel, volgende dag 1 roepend in bosrand (gebied werd daarna niet meer gecheckt). 5 juni 1 ex Kranenveld.

2003 17 mei 1 roepend bij Netersel

2010 12 juni 1 ex Strabrechtse Heide

2015 15 t/m 27 mei 1 roepend Strabrechtse Heide. 23 en 24 mei 1 roepend Plateaux. 14 juni 1 ex Loozerheide

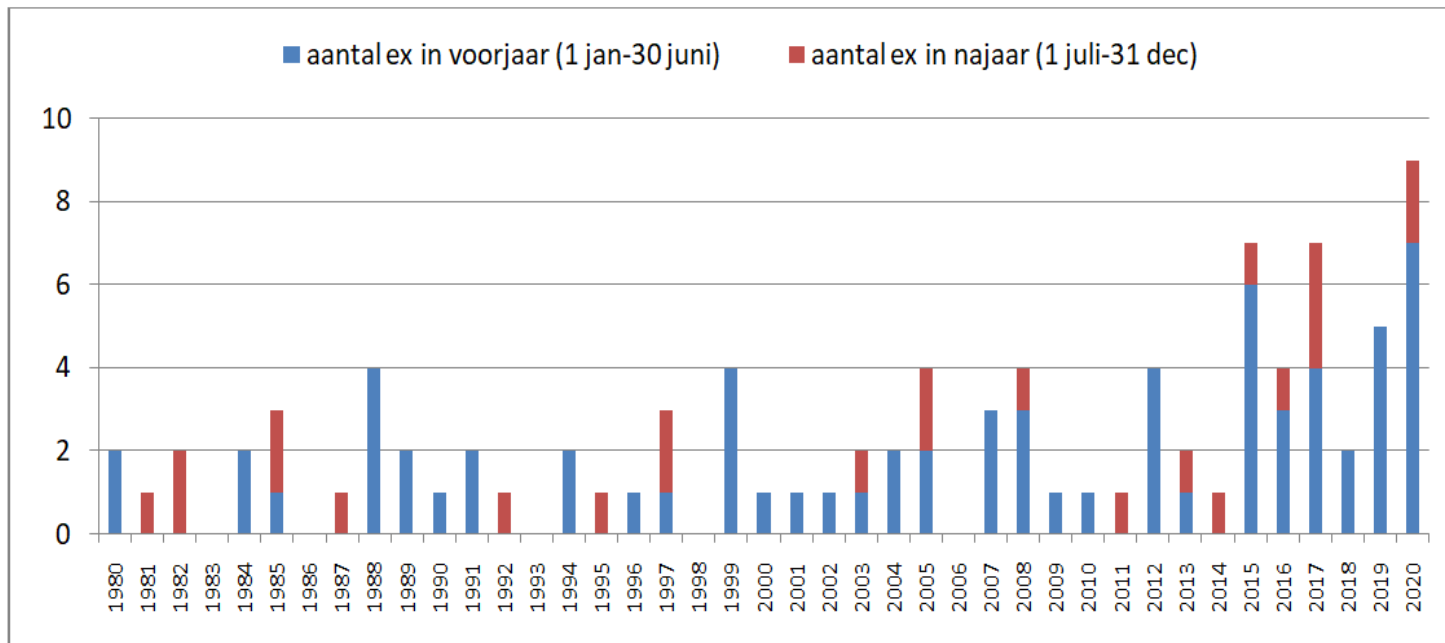
2016 17 mei 1 ex Stevensbergen. 10 juni 1 roepend Reuselse Moeren

2017 14 t/m 21 mei 1 roepend De Pielis bij Luyksgestel

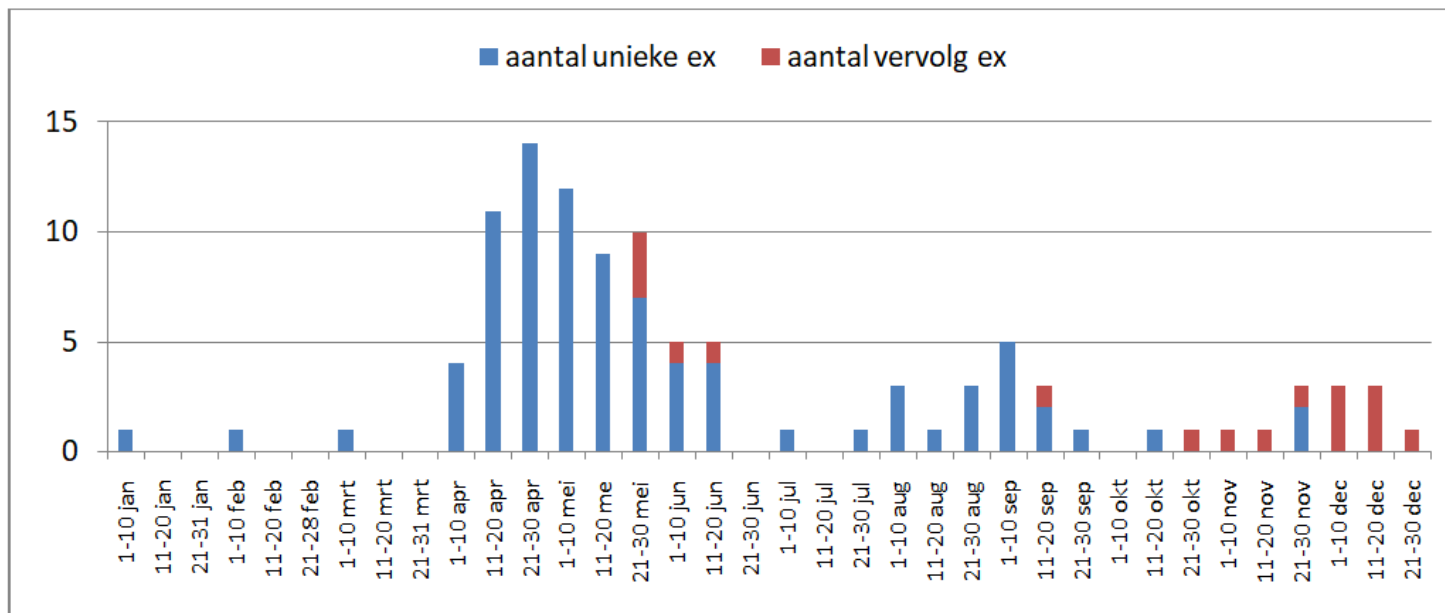
2018 13 juni 1 ex ten zuiden van Eckartse Bos

2019. Ook nu bleven zekere broedgevallen uit al was er wel een territorium. Een roepende Hop verbleef bijna een maand (20 mei t/m 16 juni) nabij het Beleven in Reusel, maar voor zover bekend bleef de vogel ongepaard. Bij de waterzuivering van Soerendonk werd een Hop gezien op 30 mei.

Aantal waargenomen Hoppen per jaar in de periode 1980-2020 (n=94 unieke ex), uitgesplitst naar voorjaar en najaar.

Aantal waargenomen Hoppen per decade in de periode 1980-2020 (n=87 unieke ex).

2020. In het voorjaar van 2020 werden diverse Hoppen tussen de datumgrenzen gespot, echter zonder te voldoen aan de eis van twee waarnemingen: eind mei verbleef een vogel diverse dagen ten noorden van Wintelre, op 27 mei zat een vogel in een tuin ten zuidoosten van Knegsel en op 12 juni en 3 augustus werd een Hop gezien bij Nederwetten. De Nederwettense vogel (of vogels) waren gezien de tijd van het jaar ‘verdacht’, maar omdat het beide keren een individu betrof dat niet riep werd niet voldaan aan de broedvogelcriteria.

Hop in De Pielis, 21 mei 2017 (Karin Montanus)

Aantalsverloop 1980-2020

De beschikbare waarnemingen van Hoppen uit alle maanden in de periode 1980-2020 zijn hieronder samengevat. Het jaar 2021 is buiten beschouwing gelaten omdat de vele meldingen van de besproken (mogelijke) territoria het ‘normale’ beeld vertroebelen.

Door de jaren heen. Er werden 94 ‘unieke’ Hoppen gezien. Met ‘uniek’ wordt bedoeld dat vervolgmeldingen die vermoedelijk op een eerder gemelde vogel betrekking hadden *niet* zijn meegerekend. De 94 vogels kwamen neer op een gemiddelde van net iets meer dan 2 exemplaren per jaar wat benadrukt hoe schaars de soort in de Kempen was. De laatste jaren nam het aantal vogels overigens wat toe. Tot en met 2014 fluctueerde het aantal Hoppen van nul tot vier en was het gemiddelde 1,7 Hoppen per jaar. In de jaren 2015-2020 fluctueerde het jaarlijks aantal van 2 tot 9 en was het gemiddelde 5,7 Hoppen per jaar.

Seizoensverloop. Ongeveer 80% van de Hoppen werd waargenomen in april en mei. Als we inzoomen op het aantalsverloop per decade (periode van 10 dagen) dan zien we dat de voorjaarspiek lag in de periode 11 april t/m 30 mei. In juni werden ook nog de nodige Hoppen gezien. De najaarstrek stelde weinig voor en werd opgemerkt van begin augustus tot eind september.

Winterwaarnemingen. De overwinteringsgebieden van ‘onze’ Hoppen liggen in het zuiden van Spanje en verder zuidelijk in Afrika. Het is opvallend dat er diverse keren Hoppen in de winter werden gezien. Blijkbaar wisten die vogels toch voldoende voedsel te vinden om het een tijdje uit te

houden. De volgende zeven gevallen uit het winterhalfjaar (oktober t/m maart) zijn bekend:

1982/83	nov. 1982 2 ex Kreijl bij Heeze
1985/86	30 nov. t/m 14 dec. 1985 1 ex E3-strand bij Eersel
2011/12	17 okt. t/m 26 dec. 2011 1 ex Strabrechtse Heide 1 jan. 2012 1 ex Pan bij Maarheeze 1 feb. 2012 1 ex Strabrechtse Heide
2016/17	28 nov. t/m 16 dec. 2016 1 ex Dalem bij Hapert 4 maart 2017 1 ex Aarle-Rixtel

De waarnemingen uit de winter 2011/12 kunnen hetzelfde ex geweest zijn. In dat geval zou echt van overwinteren sprake zijn geweest.

Bronnen en dankwoord

Bij het samenstellen van dit overzicht is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Ornis (digitale archief van de VWG), Waarneming.nl, Avimapgegevens van Sovon, Atlasdata van Sovon en allerlei rapporten en verslagen. Ik dank Henk Sierdsema voor het beschikbaar stellen van diverse datasets, Pieter Wouters voor info over Meikevers en Bas Hissel voor inventarisatiegegevens van Plateaux en Visvijvers Bergeijk. Dank aan Piet van Asten, Hans Blox, Karin Montanus en Paul Vangerven voor het beschikbaar stellen van hun mooie foto's. ■

*Pieter in actie bij het Hoppennest op Plateaux-Hageven,
6 september 2021 (TH)*

Zo lek als een mandje

Tom Heijnen

In het voorjaar en de zomer gonsde het in onze omgeving van de Hoppen. Gewoonlijk was het zien van een Hop voorbehouden aan een enkele vogelaar maar nu konden talloze vogelaars genieten van het simpele “hoepoepoe” of het zwart-wit-rose van een voorbij vliegende vogel. De mazzelaars onder ons zagen ze zelfs hoog in een boomtop roepen of foerageren op de grond.

Waarom dit jaar ineens al die Hoppen en vorig jaar (en het jaar daarvoor etc.) bijna niets? Zou het kunnen liggen aan een gunstig voedselaanbod? Het barste immers van de Meikevers, Junikevers en krekels, dus dat lijkt een logische verklaring. Leuk bedacht maar weten we eigenlijk wel wat Hoppen eten in onze contreien? Nee dus. Uit de literatuur weten we dat ze onder meer imago's en larven van krekels, kevers, rupsen, spinnen, mieren en sprinkhanen consumeren en ook hagedissen, slangen en kikkers, maar hoe dat bij ons zit weten we niet.

En zo gebeurde het dat Pieter Wouters met het voorstel kwam om een Hoppennest te spoelen. En dan niet in de Nederlandse

Kempen, want daar kennen we geen nesten, maar net over de grens in België, in het Hageven dat samen met de Plateaux een schitterend grensoverstijgend natuurgebied vormt. Half juli vlogen hier drie jonge Hoppen uit hun holte in een Zomereik die langs een druk belopen pad staat. En in de nestholte lag het goud: de uitgepoepte resten van opgevreten insecten die door kenners, eventueel met behulp van een microscoop, tot op familie en soms soortniveau te determineren zijn.

Op weg naar de nestboom (TH)

De kunst was om die resten uit een nestholte te halen die in een dikke boom op 8m hoogte zat. En daar kwamen niet alleen de klimkunsten van Pieter om de hoek kijken, maar ook de spoeltechniek die Pieter

en Jan Kolsters toepasten in hun onderzoek naar het voedsel van de Groene Specht. In hun artikel in Limosa staat daarover: *“Een week na het uitvliegen van de jonge spechten is de nestholte met een gieter gevuld met water en zijn de uitwerpselen opgewerveld door middel van blazen door een slangetje. Met een andere slang werd het water uit de nestholte geheveld en opgevangen in een vat. [...] Daarna is de inhoud gefiltreerd.”*

Adulte Hop bij de nestingang waarin één van de jongen zichtbaar is, 13 juli 2021 (Hans Blox)

Pieter nam contact op met Patrick Schuurmans die coördinator is van de monitoring op het Hageven. Patrick regelde de vergunning en zo gingen we maandagavond 6 september op pad. Pieter had alle

klim- en spoelpullen bij zich en met een kruiwagen werden die naar de Hoppenboom gereden. Pieter klom, Jan assisteerde en de rest gaf commentaar en maakte foto's.

de nestholte in. Dan zou daarna het opwerpen kunnen beginnen en dan het overhevelen en opvangen. Het goud was binnen handbereik! Tot zover de theorie.

verbonden met de andere holte. Wat een pech. Helaas was het onderzoek naar het voedsel van de Hop in de Kempen daarmee ten einde. Het verslag (in tweevoud) van het wetenschappelijk voedselonderzoek kunnen we Natuurpunt helaas niet ter beschikking stellen.

Evaluatiegesprek (TH)

Hopelijk komt er volgend jaar een nieuwe kans. Onderzoek naar de voedselkeuze van de Hop (en ander gespuis) kan daarnaast niet zonder gedegen studies van het aanbod van voedsel. Daar wordt heel weinig onderzoek naar gedaan. Dus mocht je nog een onderwerp zoeken om je vrije tijd zinvol mee te vullen, dan ligt hier je kans om kennis toe te voegen en eeuwige roem te vergaren! ■

 In de Blauwe Klauwier Nieuwsbrief van juli 2017 wordt het spoelen van Groene Spechten nesten uitgebreid beschreven. Je kunt deze nieuwsbrief downloaden met de volgende link: vwqdekempen.nl/PDF/dbk20170716.pdf

Pieter in actie terwijl de kapiteins aan wal staan (TH)

Eenmaal boven probeerde Pieter een slang in de nestholte te krijgen. Door een scherpe knik viel dat nog niet mee en pas na een paar pogingen lukte het.

Daarna goot Pieter water door de slang, zo

Vol verbazing en ontzetting keken we toe hoe het water pardoes de boom uitliep, anderhalve meter lager uit een andere nestholte. Op de grote foto is die tweede holte goed te zien. De Hoppenholte is blijkbaar in het inwendige van de boom

Fotocollage

Fotografen: Cor van Pelt, Paul van Pelt, Pieter Wouters en Wim Deeben

Simone Valkonet-Huyskes stelt zich voor

Robbert van Hiele

Elke Blauwe Klauwier juveniel interviewen we een lid op zijn vogels. Sociaal leven op de achtergrond, de nerdy-vogel-binnenkant wordt bloot gelegd.

Deze keer ons nieuwe lid Simone Valkonet. Haar 4 kinderen zijn "uitvliegend", dit zijn haar woorden trouwens, mooi gekozen. Ze is gehuwd, heeft 2 honden en een tweede-kans-cavia. Ze is 2 dagen per week werkzaam bij Vluchtelingenwerk NL. En houdt van lezen en van vegan koken.

Maar goed, nu het echte werk. De volgende "trek"vogelkeuzes heeft zij gemaakt (in

lichtgroen) en zo leren we haar vogelpsyche wat beter kennen.

1 Zwarte ooievaar op trek of **Een groep van 65 Ooievaars over je hoofd richting zuiden**

Wespendief op trek of Zwarte wouw op trek

Een groep van 8 Boompiepers of Een groep van 8 Bonte vliegenvangers

Zeevogeltrek bij IJmuiden in september of **Zangvogeltrek over de Kampina in oktober**

Een toevallige Gekraagde roodstaart in je tuin of Een toevallige Grauwe vliegenvanger in je tuin

Beginner of Gevorderd

Soortenjager of **Geen soortenjager**

Bijvoederen of Niet bijvoederen

Vogelfotograaf of **Geen vogelfotograaf**

Ik kan het Goudhaantje nog horen of Ik kan het Goudhaantje niet meer horen

Simone schreef me: "Tijdens het meekijken in de Kerkuilenkasten in Oerle leerde ik toevalligerwijs Gerben en Mark kennen. Via hen kwam ik terecht bij de Vogelwerkgroep.

Pas toen heb ik meerdere natuurgebieden leren kennen. En wat een prachtige gebieden: Het Dommeldal, Plateaux-

Hageven, de Patersgronden. Bos, hei, vennen, vogels, insecten, vlinders, noem maar op.

Maar ondanks dat deze gebieden zo hun pracht bieden, kan ik eigenlijk ook genieten zodra ik mijn deur uitstap. Het fijne vind ik toch wel dat vogels kijken niet zo ingewikkeld hoeft te zijn of heel ver weg. De merelnesten in mijn tuin, de Pimpelmezen in de kast, de Sperwer die heel soms op de schutting zit, de Spreeuwen die zitten te beatboxen op de dakrand, de Huismussen die klinken alsof ze altijd discussies hebben. En al lopende of fietsende bezoek ik zo een aantal vogelakkers in mijn omgeving met de Putters, Witte Kwikstaarten, de Vinken en de Torenvalk.

Witte Kwik in een kas in Veldhoven, 16 september 2021 (SV)

Omdat ik echt een beginner ben (iedereen is een echte beginner, hoor, Simone, maar de ene begint nog iets meer dan de andere = noot van een redactielid) is natuurlijk iedere ervaring fantastisch. Voor het eerst een Blauwborst zien en een Roerdomp horen tijdens de broedvogelinventarisatie, een Nachtzwaluw zien vliegen en horen ratelen terwijl je in de schemer loopt op de Grootte Heide, enorme aantallen vogels zien overvliegen tijdens het trektellen, de kleine eitjes en jonge vogels zien bij het nestkastproject, de Kerkuiljongen zien opgroeien tijdens het webcamproject. Tot nu toe probeer ik aan veel activiteiten mee te doen om zoveel mogelijk te leren, maar ook om te kijken wat ik het allerleukste vind om te doen binnen de vereniging.

En zo heb ik ondertussen al een heleboel geleerd. Dingen die voor de doorgewinterde vogelaar vanzelfsprekend zijn, maar voor een beginneling niet:

- Dat vogels identificeren soms heel erg aankomt op alleen het horen van het geluid, zoals bij de broedvogelinventarisatie. De kakofonie aan vogelgeluiden was overweldigend. Ik hoop hier nog veel in te leren.

- Dat je aan de vlucht van de vogel kan zien om wat voor soort het gaat. Ik ben momenteel al blij als ik een zittende vogel door mijn verrekijker herken, maar gaande weg begint dit te komen
- Dat je soms uren kan zitten kijken met je verrekijker en dan een nulmeting hebt, maar dat je dan wel hebt genoten van ongelooflijk veel andere vogels..

Een andere mooie bijkomstigheid is dat veel van de leden net als ik breed geïnteresseerd zijn in meer dan alleen vogels. Dus ook mijn voorliefde voor vlinders en insecten komen binnen de vereniging aan bod.

Nu ik een beetje meer kijk heb op het vogelleven, begin ik ook zo mijn wensen te krijgen. Een keer een Wielewaal zien in plaats van alleen maar te horen. Of een echte grote Spreeuwendworm zien. Verder zou ik het leuk vinden om wat meer excursies te doen binnen de vereniging. Een dagje zeevogels of de Veluwe. Door corona is het daar nog niet echt van gekomen, maar wat in het vat zit...“.

Simone, welkom bij de club! ■

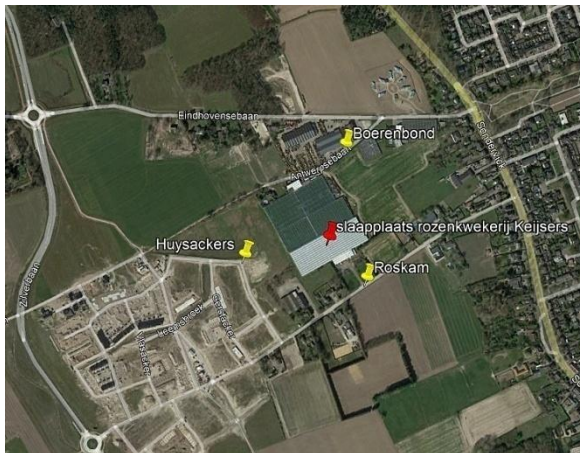
*Slaapplaats van Witte Kwikstaarten in kassen bij Veldhoven,
16 september 2021 (Simone Valkonet-Huyskes)*

Slaapplaatstelling van Witte Kwikstaarten

Mark Sloendregt & Simone Valkonet-Huyskes

In Veldhoven bevindt zich een slaapplaats van Witte Kwikstaarten in de kassen van rozenkwekerij Keijzers gelegen aan de Roskam. De kassen worden al enige jaren gebruikt door de vogels om in te slapen, het is er warm en veilig. Om een idee te krijgen van de aantallen die er slapen werden op 13 en 15 september 2021 in de avondschemering tussen 18:15 uur en 20:15 uur de invallende Witte Kwikstaarten simultaan geteld.

Ligging van de slaapplaats met de drie telposten Boerenbond (NO van slaapplaats), Roskam (O) en Huysackers (W)

Resultaten

Op drie telposten werden op 15 september de hoogste aantallen geteld, namelijk 538 exemplaren in totaal.

Ron Schippers en Pieter Wouters tellen de kwikken op telpost Roskam (MS)

De telposten bevonden zich op drie punten gunstig gelegen op de aanvliegroutes. De meeste vogels kwamen uit westelijke richting aanvliegen, daar werden op telpost 'Huysackers' 289 exemplaren geteld op 15 september en 276 exemplaren op 13 september. De andere telposten waren gesitueerd bij de 'Boerenbond' aan de

Antwerpsebaan en bij de ingang van de rozenkwekerij aan de 'Roskam'.

De vogels gaan vervolgens via de ramen de kassen in om er te gaan slapen. Er werd 15 september ook een kijkje genomen in de kassen, om 18:30 uur waren er nog geen kwikstaarten binnen. Tijdens een tweede bezoek later op de avond - om 20:15 uur - waren 'alle' kwikstaarten in de kas. De vogels kwamen in kleine groepen (5-15 exemplaren) of individueel aanvliegen.

Resultaten per telpost

Datum	Boerenbond (noordoost)	Roskam (zuid)	Huysackers (west)	Totaal
13-9	117	36	276	429
15-9	51	198	289	538

Bij de Boerenbond werd op 13 september het 'voorverzamen' gezien van een grotere groep van enkele tientallen vogels die uiteindelijk in de kassen inviel.

De Kwikstaarten slapen in de kassen tussen de planten. Daarbij is er een sterke voorkeur om te slapen in de rozenkas en niet in de naastgelegen komkommerkas. Rozen zijn een 'houtig' gewas en komkommers een 'waterig' gewas en wellicht beïnvloedt dat hun voorkeur.

In de rozenkas, 21 september 2021 (SV)

Als het personeel van de kwekerij in de ochtend om 7:00 uur aanvangt met werken, verplaatsen de vogels zich naar de nok van de kas. Daar wachten ze het moment af dat de ramen weer open gaan. Afhankelijk van de binnentemperatuur gaan de ramen namelijk automatisch open en dicht, ook sluiten doeken het glazen dak af ter isolatie.

Wachten in de nok, 16 september 2021 (SV)

Op 16 september, de dag na de avondtelling – zijn we tussen 7:00 en 8:15 uur - gaan

kijken in de kas en troffen de kwikstaarten verspreid aan tussen de planten en later massaal in de nok van de kas. Rond 8:00 uur was de kas zo goed als leeg en waren de kwikstaarten weer buiten.

Over enkele weken zullen de meeste kwikstaarten zijn weggetrokken naar warme oorden in het zuiden van Europa. Tussen eind oktober en begin maart zijn de kassen zo goed als leeg. In maart nemen de aantallen op de slaapplekken van enkele tientallen toe tot honderden vogels.

Dat er enkele honderden vogels hier slapen, betekent dat ze uit de verre omgeving gebruik maken van de kassen in Veldhoven.

Behalve slapende vogels zijn er volgens eigenaar Erwin Keijsers ook tien broedparen die gebruik maken van de kas. Deze vogels maken een nest in een pot van een rozenplant. De planten staan in lange rijen opgesteld in de kas. Erwin en Carolien Keijsers zijn blij met de kwikstaarten omdat ze rupsen van de bladrolwesp helpen bestrijden. Er wordt geen gif gebruikt in de kwekerij, alleen biologische bestrijding van tripsen (kleine insecten).

Met de broedpopulatie Witte Kwikstaarten in Nederland gaat het niet goed, sinds 1990 is er ieder jaar sprake van een significante afname. De laatste twaalf jaar is de neergaande lijn enigszins gestopt en is er

een stabiele populatie van 70.000-100.000 broedparen. In de winter zijn er maar 2000-8000 vogels (Website Sovon).

Nest met jonge kwikken in een pot, zomer 2021

Bespreking

Het fenomeen slaapplekken van Witte Kwikstaarten in kassen is geen onbekend verschijnsel. In diverse publicaties wordt dit namelijk al besproken. In 1976 publiceerde Sjoerd Braaksma een artikel in het Vogeljaar over overnachtende kwikstaarten in kassen in Noord-Brabant en Gelderland. Het ging in veel gevallen om tomatenkassen waar de hoogste aantallen - tot 500 exemplaren - half september werden bereikt.

Op de slaappleats, 16 september 2021 (MS)

In een artikel uit 2001 wordt behalve het overnachten van Witte Kwikstaarten in kassen ook de 'plaatstrouw' besproken. Het ringonderzoek werd o.a. gedaan door Jan Wouters in Reusel en Middelbeers. Uit onderzoek blijkt dat volwassen vogels plaatstrouwer zijn dan jonge vogels. En dat er meer mannen dan vrouwen in de broedtijd werden gevangen omdat vrouwen

waarschijnlijk vanwege de broedzorg langer op de nestplaats aanwezig zijn.

Overige soorten

Behalve de slaaptrek van Witte Kwikstaarten werden ook andere vogels waargenomen. Op 13 september waren dat o.a. Sperwer (1), Wespendif (1), Torenvalk (2), Buizerd

(1), Halsbandparkiet (1), Zwarte Roodstaart (2) en Huiswaluw (70).

Op 15 september werd door Wim Deeben (telpost Huysackers) een volledige soortenlijst met LiveAtlas (Sovon) bijgehouden: Sperwer (1), Bruine Kiekendief (2), Kokmeeuw (8), Kleine Mantelmeeuw (7), Holenduif (2), Houtduif (4), Zwarte Specht (1), Groene Specht (1), Torenvalk (2), Gaai (2), Ekster (2), Kauw (1), Zwarte Kraai (6), Boomleeuwerik (1), Boerenzwaluw (12), Huiswaluw (7), Spreeuw (13), Roodborst (1), Zwarte Roodstaart (2), Witte Kwikstaart (289), Vink (1) en Putter (4).

Dankwoord

Dank aan Erwin en Carolien Keijsers van Rozenkwekerij Keijsers in Veldhoven en aan de tellers Wim en Toos Deeben, Geurt Jan van Ek, Gerben Helmes, Connie Neutkens, Ron Schippers, Mark Sloendregt, Simone Valkonet-Huyskes en Pieter Wouters.

Bronnen

- Jan Wouters, Joop Jukema, & Ulbe Rijpma (2001). Slaapplaatstrouw bij in warenhuizen overnachtende Witte Kwikstaarten *Motacilla alba*. Het Vogeljaar 49(3): 109–116.
- Sjoerd Braaksma (1976). In kassen overnachtende Witte Kwikstaarten (*Motacilla alba alba* L.). Het Vogeljaar 24(6): 281–284.
- Website Sovon, soortpagina Witte Kwikstaart sovon.nl/stats/soort/10201

Grauwe Klauwieren in 2021: veel territoria, weinig jongen

Tom Heijnen

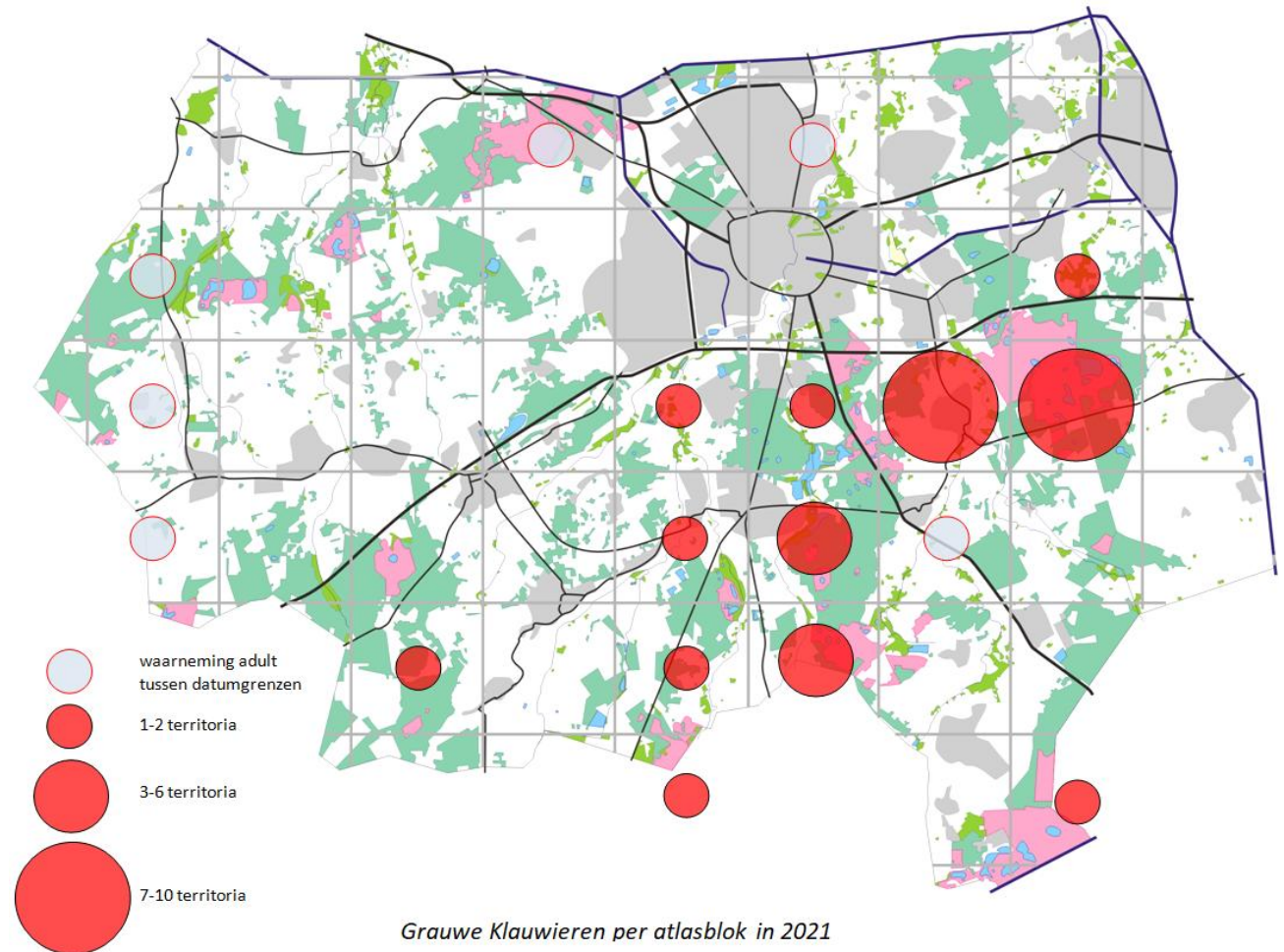
Vorig jaar werden in de Kempen ongekend veel Grauwe Klauwieren waargenomen. Het aantal territoria kon becijferd worden op tenminste 23. Met zoveel territoria en vermoedelijk behoorlijk wat uitgevlogen jongen waren de verwachtingen voor 2021 hooggespannen. Toch leek het er even op dat het zou tegenvallen. In veel gebieden stonden de braamstruiken er in mei nog kaal en dor bij. Zouden alle tellers die bereid waren om gebieden op Grauwe Klauwieren af te struinen beloond worden?

Aankomst

De eerste vogels werden vanaf 11 mei gezien, precies dezelfde datum als in 2020. De broedgebieden van vorig jaar werden zoetjesaan bezet. In nogal wat gebieden werden de eerste vogels pas eind mei of in de loop van juni gezien.

Aantallen en verspreiding in 2021

Het kaartje laat zien hoeveel territoria er gevonden zijn per atlasblok (van 5x5 km). Van een territorium is sprake als voldaan wordt aan de broedvogelcriteria van Sovon. In totaal werden 36 territoria vastgesteld

Grauwe Klauwieren per atlasblok in 2021

waaronder 21 zekere broedgevallen. Op nog eens 14 plekken werd wel een Grauwe Klauwier tussen de datumgrenzen gezien maar kon een territorium niet door een vervolgwarneming worden bevestigd.

In veel gebieden (waaronder alle in 2020 bekende gebieden) zijn vogelaars speciaal op pad geweest om de Grauwe Klauwieren in kaart te brengen. Desondanks zullen er in de Kempen territoria gemist zijn. Aan de

andere kant zullen eenmalige waarnemingen van een paar of zingend mannetje tussen de datumgrenzen (die daarmee voldoen aan de criteria van een territorium) niet allemaal op een reëel territorium betrekking hebben. Diverse tellers hebben namelijk zulke vogels gezien zonder dat extra bezoeken tot een vervolgwaarneming leidden. Met dit alles rekening houdend schat ik het aantal territoria in de Kempen in 2021 op 40-50.

Man Grauwe Klauwier ten zuiden van Valkenswaard, 22 juni 2021 (Wim Deeben)

Het merendeel van de territoria werd gevonden in de kruiden- en faunarijke graslanden die liggen in de beekdalen van de Kleine Dommel tussen Geldrop en Heeze en tussen Heeze en Someren. Ook waren enkele territoria te vinden op aangrenzende heideterreinen. Een ander cluster was te vinden in het dal van de Tongelreep tussen Aalst-Waale en de grens met België, ook hier aangetrokken door de kruiden- en faunarijke

graslanden die door terreinbeherende organisaties worden beheerd. In de westelijke Kempen (westelijk van de lijn Best-Bergeijk) werden op diverse plekken Grauwe Klauwieren tussen de datumgrenzen gezien maar in slechts één gebied leidde dat tot een (overigens succesvol) territorium.

Vrouw Grauwe Klauwier ten zuiden van Valkenswaard, 13 juni 2021 (Esther van Daal)

Bij 21 territoria werden uitgevlogen jongen waargenomen waarvan 19 met een opgave van het aantal jongen. Het bepalen van het nestsucces en het aantal jongen (wat in veel habitats niet makkelijk is) was geen onderdeel van het onderzoek. Desondanks was het opmerkelijk dat slechts 37 uitgevlogen jongen werden gezien ofwel 1,9 per succesvol paar. Dit is erg laag. In veel gevallen werd maar 1 uitgevlogen jong vastgesteld. Maxima waren 4 jongen (één geval) en 5 jongen (eveneens één geval).

Vertrek

Bijna alle Grauwe Klauwieren leken begin augustus 2021 vertrokken te zijn, al is het altijd lastig om vast te stellen 'dat ie er *niet* meer zit'. Op 13 augustus werd er nog eentje gezien op de Plateaux en op 20 augustus enkele ex op de Loozerheide. In 2020 werd de laatste vogel op 9 augustus gezien echter met uitzondering van één gebied waar tot en met 26 september nog vogels werden waargenomen. Dit kwam vermoedelijk door een extreem laat broedsel. Op 18 augustus werden toen 4 pas uitgevlogen en nog donzige jongen gezien.

Vergelijking territoria met 2020

De verschillen in aantallen en verspreiding met vorig jaar zijn groot. Er werden in 2020 23 territoria geregistreerd waaronder 16 zekere broedgevallen, plus 5 plekken met eenmalige waarnemingen tussen de datumgrenzen. In de bekende broedgebieden was de bezoekenintensiteit voor Grauwe Klauwieren vergelijkbaar met dit jaar, maar in 2021 zijn wel meer gebieden onderzocht al hebben die lang niet altijd Grauwe Klauwieren opgeleverd.

Vorig jaar schatte ik het aantal territoria op 30-40. Als beide schattingen kloppen dan zou de populatie in 2021 met 25-30% gestegen zijn ten opzichte van 2020.

Grauwe Klauwieren in 2021 (Esther van Daal, Wim Deeben en Tom Heijnen)

Op de kaartjes is te zien dat niet alleen het aantal territoria is toegenomen maar ook het verspreidingsgebied groter is geworden. Op detailkaarten (niet hier opgenomen) is uiteraard precies te duiden waar die uitbreiding plaatsvond, maar ook per atlasblok is de expansie goed zichtbaar.

Het broedsucces lijkt in 2021 aanzienlijk slechter geweest te zijn dan in 2020, met

nogmaals de kanttekening dat hier alleen 'zijdelings' naar gekeken is. In 2020 werden 14 paren met uitgevlogen jongen gezien met in totaal minstens 42 jongen, ofwel 2,8 jongen per succesvol paar.

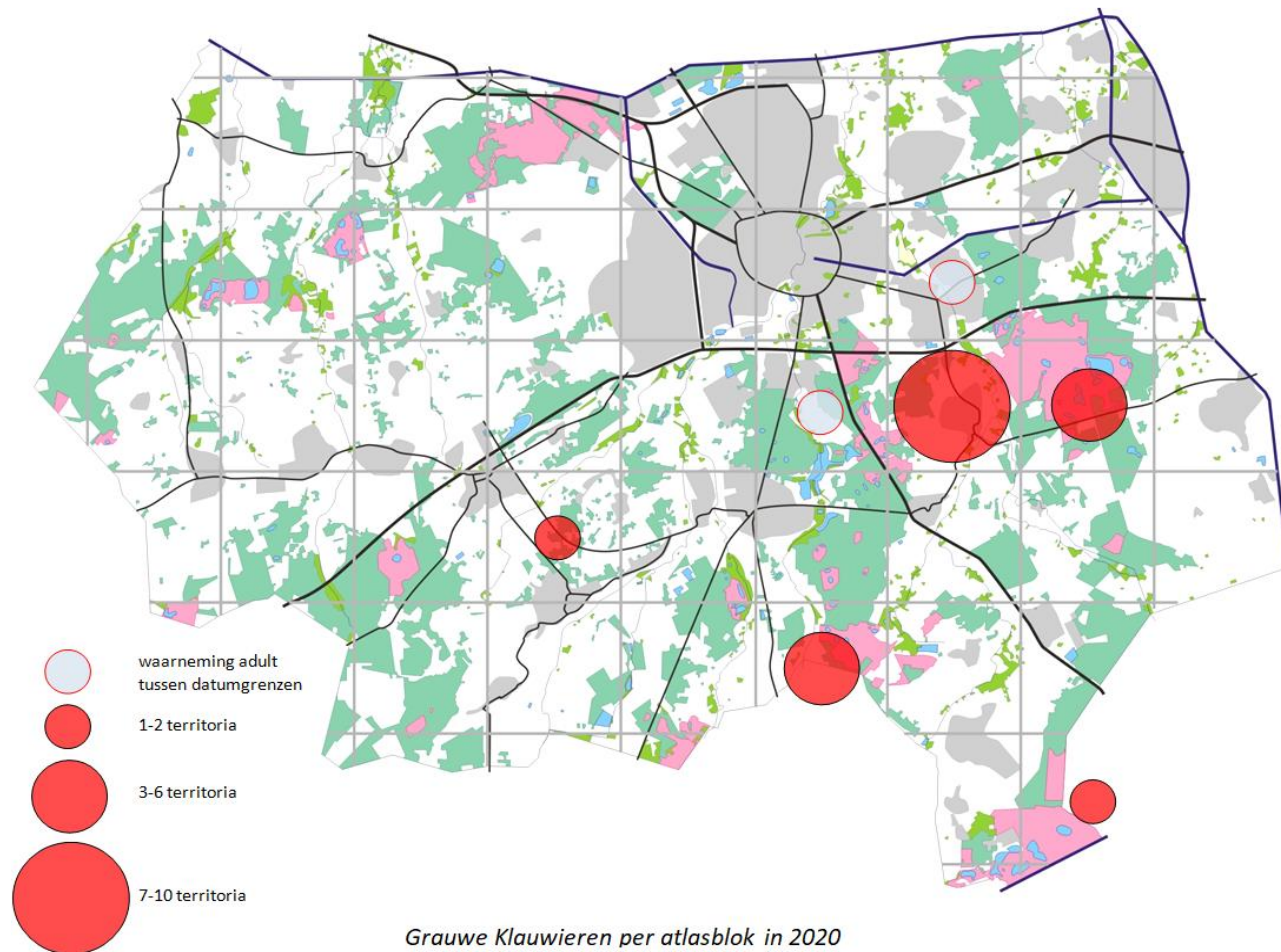
Dankwoord

Dit eerste overzicht van Grauwe Klauwieren in 2021 had niet gemaakt kunnen worden

zonder de vogelaars die bereid waren een deel van hun vrij tijd te besteden aan het afstruinen van potentiële broedgebieden: Bjorn Alards, Corry Vincent, Esther van Daal, Freek Lemmens, Frank Neijts, Gerrie Verschuren, Harold Bierens, Henk Hendriks, Jan Kolsters, Jan Vincent, Jeroen Stevens, Lex Peeters, Mari de Bijl, Maria Ruiters, Martijn van der Weijde, Nico Venema, Paul van Pelt, Rob Brinkhof, Roel Verbraak, Sjors de Kort, Wim Deebe, VWG IVN Heeze-Leende en VWG De Kempen.

De meeste van de onderzochte gebieden zijn mooi en sommige behoren tot de fraaiste natuurgebieden in de Kempen, dus in dat opzicht was het onderzoek geen straf. Maar helaas werd niet iedere teller beloond met een prachtige Grauwe Klauwier. De westelijke Kempen bleef grotendeels onbezet en dat gold ook voor het dal van Dommel en Kleine Dommel noordelijk van Eindhoven en Geldrop. Maar wie weet zetten aantalstoename en areaaluitbreiding door en vestigen Grauwe Klauwieren zich ook in deze gebieden.

Ik bedank Henk Sierdsema voor het beschikbaar stellen van een aantal gegevensbestanden en Esther van Daal en Wim Deebe voor de mooie foto's. ■

*Ooievaars op doortrek over de telpost Groote Heide,
2 september 2021 (Wim Deeben)*

Vogelen in de Cloud: Trektelmodule Natuurstudiegroep Dijleland

Paul van Pelt

Tegen de tijd dat dit artikel verschijnt zitten we midden in de najaarstrek. Mensen die ervaring hebben met trekten, zullen erkennen dat dit in het begin een lastige en misschien zelfs overweldigende tak van (vogel)sport is. Heb je net de zang van de meest voorkomende zangvogels in Nederland een klein beetje onder de knie en dan moet je overvliegende vogels ineens herkennen aan een simpele “piep” die ze toevallig laten horen in het voorbijgaan. En hoe zie je nou op grote afstand het verschil tussen een groepje Zanglijsters en een groepje Veldleeuweriken?

Natuurstudiegroep Dijleland heeft op hun internetpagina een “trektelmodule” ingericht om zowel beginnende als meer

ervaren trektellers op weg te helpen. Van meer dan 80 soorten zangvogels en steltlopers staan de belangrijkste vluchtkenmerken beschreven en zijn er geluidsfragmenten te horen van de meest typische vlucht- en contactroepjes.

Daarnaast zijn er verschillende tests op de pagina aanwezig om je geluidenkennis op de proef te stellen. Voor de beginnende trektellers zeer geschikt om kennis op te bouwen, maar ook voor tellers met veel ervaring biedt het mooie mogelijkheden om het geheugen weer even “op te frissen”.

De website is te vinden via de URL <http://www.natuurstudiegroepdijleland.be/trektelmodule/> en bestaat uit drie delen: twee daarvan zijn de zogenaamde “soortenfiches” (opgedeeld naar zangvogels en steltlopers) en het laatste deel zijn de tests, waar je je kennis van de trekroepjes van de verschillende vogelsoorten kunt testen.

De soortenfiches van de verschillende vogels zijn geordend naar soortgroep, wat het makkelijk maakt om snel een vergelijk te maken van de vogels binnen de soortgroep. Zo staan bijvoorbeeld alle leeuweriken bij

elkaar, net als alle lijsterachtigen of de verschillende gorzensoorten.

Een soortenfiche bestaat, naast de naam in verschillende talen (1; zie getallen in soortenfiche op volgende pagina), uit informatie over de periode van doortrek (2), vluchtkenmerken met begeleidende foto's (3) en een beschrijving van de vluchtroep met daarbij enkele geluidsfragmenten van trek- en contactroepjes van de soort (4).

Bij de vluchtkenmerken wordt tevens vaak verwezen naar gelijkende soorten met een aanduiding van de verschillen.

Hieronder ter illustratie de soortenfiche van de Veldleeuwerik.

Deze manier van presenteren geeft je een snel overzicht van kenmerken van typische trekvogels in Nederland en België en geeft daarnaast de mogelijkheid om snel te navigeren naar een bepaalde soort om het geheugen even op te frissen.

De geluiden bij de soortenfiches komen weer terug bij de tests, waar je kunt oefenen met de trekroepjes van zangvogels. De tests zijn opgedeeld naar 3 verschillende niveaus. Niveau 1 maakt gebruik van de geluidsfragmenten die te beluisteren zijn bij

de soortenfiches en loopt op in moeilijkheid: in de eerste tests komen enkel de meest algemene trekvogels aan bod en bij de latere tests zijn ook de zeldzamere soorten te horen. Niveau 2 maakt eveneens gebruik van de geluiden van de soortenfiches, maar de tests zijn opgezet per soortgroep, waardoor de geluiden per test veel gelijkenissen vertonen en het lastiger is om een onderscheid te maken. Op niveau 3 tenslotte kun je alle zangvogels oefenen, maar dan aan de hand van andere geluidsfragmenten dan bij de soortfiches. Bovendien zitten hierbij ook geluidsfragmenten waarop de soort wat moeilijker te horen is, om zo de situatie in het veld goed na te bootsen.

De antwoorden bij de geluidsfragmenten zijn standaard verborgen en kunnen na het afspelen getoond worden met één klik.

Reeks A

Set 1

Hoewel deze trektelmodule enorm mooi is opgezet, is het natuurlijk veel leuker om het veld in te gaan. Bovendien is dat ook zeker

zo leerzaam. Met de extra bagage van deze pagina kun je bijvoorbeeld een bezoek brengen aan trektelepost Patersgronden, waar Wim Deeben in het najaar bijna dagelijks te vinden is om de vogeltrek te monitoren. Hij heeft tussen het tellen door altijd nog tijd over om je de fijne kneepjes bij te brengen. Andere telposten in onze omgeving zijn o.m. te vinden op de Strabrechtse Heide en de Loozerheide. Een overzicht van vogeltrekteleposten is te vinden op www.trektellen.nl. Dit betreft telposten in en buiten Nederland, met overzichten per dag van de resultaten van de telling.

Patersgronden/Groote heide dinsdag 13 oktober 2020

Telperiode: 07:47-14:59
Type telling: alle soorten
Weer: wind ZZ03, bewolking 5/8, temperatuur 4 °C, oplopend naar 12°C.
Tellers: Wim Deeben, Toos Deeben, Erik Wintermans, Magriet Wintermans en Lia Lammerts.

	Z	N	Z	N	Z	N	
Toendriertgans	-	8	Kauw	3	-	Witte Kwikstaart	24
Kolgans	28	-	Koolmees	14	-	Graspieper	35
Blauwe Reiger	3	-	Boomleeuwerik	24	-	Roodkeelpieper	1
Grote Zilverreiger	3	-	Veldleeuwerik	1527	-	Vink	1996
Aelscholver	89	-	Boerenzwaluw	2	-	Keep	20
Sperwer	8	-	Spruweau	1446	-	Appelvink	12
Bruine Kiekendief	1	-	Beflijster	4	-	Goudvink	1
Rode Wouw	2	-	Kramsvogel	163	-	Kneu	91
Buizerd	5	-	Koperwiek	2015	-	barmsijs spec.	3
Kievit	355	-	Zanglijster	20	-	Putter	5
Goudplevier	1	-	Grote Lijster	1	-	Sijs	22
Watersnip	2	-	Ringmus	5	-	Geelgors	1
Holendui	7	-	Heggenmus	3	-	Rietgors	20
Houtduif	25378	-	Grote Gele Kwikstaart	3	-	Atalanta	1

Ter plaatse: Buizerd 6, Torenavalk 4, Raaf 2
Totaal: 33352 exemplaren, 42 (+2) soorten, 7:12 uren

Opmerking: Mooie dag, met de eerste grote groepen Houtduiven.

Uiteraard is het ook mogelijk om je eigen telpost te starten. Het enige dat je nodig hebt is een locatie met voldoende zicht en het tellen kan beginnen! ■

Slangenarend op de Strabrechtse Heide, 9 juli 2021 (Ludo Van Dorst)

Ook in 2021 weer Slangenarenden in de Kempen

Tom Heijnen

In het januarinumnummer van de Blauwe Klauwier schreef ik een stukje over Slangenarenden in de Kempen waarin alle beschikbare waarnemingen tot en met 2020 op een rijtje werden gezet. Hoe was de situatie dit jaar? En kwam dat overeen met het beeld van vorig jaar?

De waarnemingen

Als basis gebruikte ik de meldingen op waarneming.nl en trektellen.nl. Dat leverde het volgende overzicht op:

29-5	1 ex tp	Strabrechtse Heide
23-6 t/m 5-7	1 ex tp	Strabrechtse Heide
6 t/m 11-7	2 ex tp	Strabrechtse Heide
12 t/m 14-7	1 ex tp	Strabrechtse Heide
20-8	1 ex tp	Neterselse Heide

Strabrechtse Heide. Opmerkelijk was dat de Slangenarend die van 23 juni tot en met 14 juli werd gezien dezelfde was als die dik drie weken eerder, op 29 mei, gespot werd. Dit kon vastgesteld worden door de beschikbare foto's te vergelijken. Het vlekkenpatroon op de borst was bijvoorbeeld identiek. Dit is goed te zien op een foto van 10 juli t.o.v. die van 29 mei.

Slangenarend op de Strabrechtse Heide, 29 mei 2021 (Diederick Meinen)

Slangenarend op de Strabrechtse Heide, 10 juli 2021 (Hans van de Raapkamp)

Veel vogelaars waren compleet verrast toen op 6 juli een tweede Slangenarend opdook. Deze was zes dagen aanwezig en verbleef regelmatig in de buurt van de eerste vogel. Daarna was nummer twee verdwenen. Deze

was overigens makkelijk te herkennen aan een ander rui- en slijtagepatroon van vleugels en staart.

Portret van beide Slangenarenden op de Strabrechtse Heide, 7 juli 2021 (Marcel Pomp). Bovenaan de vogel die aanwezig was van 23 juli t/m 14 juli, onderaan de vogel die gezien werd van 6 t/m 11 juli.

Neterselse Heide. De vogel van 20 augustus werd gedurende 20 minuten gezien. Eerst laag cirkelend en gepest door een Buizerd en vrouwtje Bruine Kiekendief en daarna omhoog schroevend en verdwijnend in het wolkendek.

Slangenarend op de Neterselse Heide, 20 augustus 2021 (TH)

Terreingebruik

De Slangenarenden van de Strabrechtse Heide waren vooral te vinden in de omgeving van het Beuven en Starven. Dit is

goed te zien op onderstaande *heatmaps* die met waarneming.nl gemaakt zijn. Wel zitten er diverse 'waarnemerseffecten' in de kaarten, zoals waarnemers die elkaar opzoeken, de specifieke ligging van de paden en de onnauwkeurigheid van de aangegeven locaties, maar de kaartjes geven wel een globaal beeld.

In de periode 23 juni t/m 5 juli werd ook regelmatig in het noordwesten en centrale deel van de heide een Slangenarend gezien, maar daarna waren bijna alle waarnemingen beperkt tot de oostelijke heide.

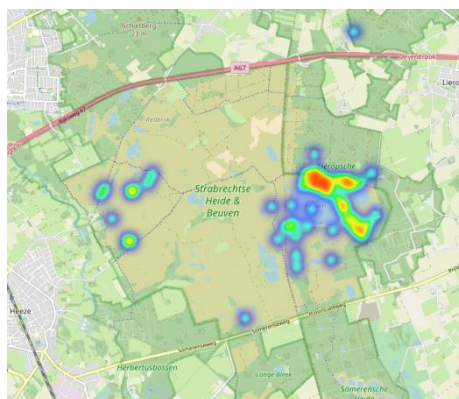
De vogels waren regelmatig aan de grond te zien waar ze zich vermoedelijk tegood deden aan hagedissen, kikkers en/of padden, maar dit is speculatief omdat op waarneming.nl geen enkele zekere melding gedaan werd van de prooi-soort.

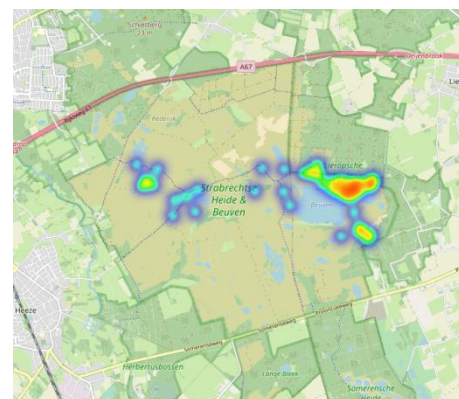
Slangenarend op de Strabrechtse Heide, 11 juli 2021 (Rudy Jacobs)

Verschillen met 2020

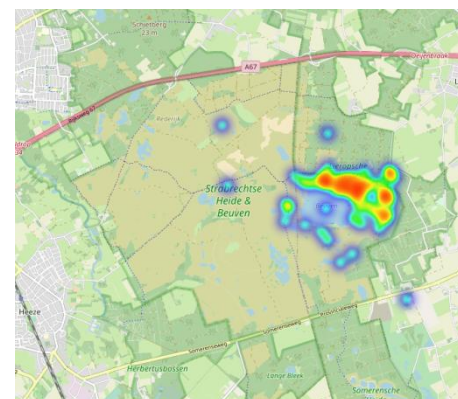
Vorig jaar werden enkele Slangenarenden gezien waaronder een individu dat van 31 juli t/m 24 augustus als een 'jojo' op en neer vloog, van de Strabrechtse Heide naar Kranenveld/Groote Heide, terug naar de Strabrechtse Heide, toen naar de Maashorst bij Uden, weer terug naar de Strabrechtse

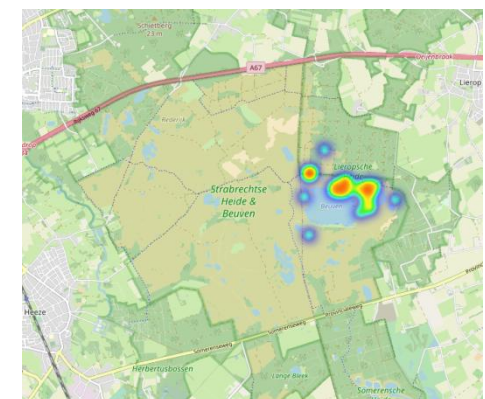
23 t/m 30 juni 2021

1 t/m 5 juli 2021

6 t/m 11 juli 2021 (2 ex)

12 t/m 14 juli 2021

Heatmaps van Slangenarendwaarnemingen op de Strabrechtse Heide in vier periodes (gemaakt met waarneming.nl)

Heide, weer naar Kranenveld/Groote Heide en tot slot het land verlatend via telpost Loozerheide. De vogel werd overal maar één of enkele dagen gezien. Daarnaast waren er nog losse waarnemingen op de Strabrechtse Heide op 18 mei en 22 juni 2020.

In 2021 werden Slangenarenden tot en met juli uitsluitend op de Strabrechtse Heide gezien. Bovendien ging het om een vogel die 22 dagen in hetzelfde gebied verbleef, aangevuld met een tweede individu dat er drie dagen te vinden was. De eerste vogel was, zeker vergeleken met vorig jaar, heel honkvast. Kwam dit door een betere voedselsituatie op de Strabrechtse Heide in de zomermaanden van 2021? Speelde de natte zomer ten opzichte van de langdurige droogte in 2020 een rol? En, heel speculatief, zou dit er op kunnen wijzen dat de Slangenarenden het in de Kempen vooral van kikkers en padden moeten hebben, die het immers beter zullen doen in een nat jaar dan in een droog jaar?

Tot slot nog iets over de Neterselse Heide arend. Tot en met 2020 was er slechts één waarneming uit de westelijke helft van de Kempen bekend. Daar kan nu gelukkig een tweede waarneming aan worden toegevoegd, maar ook nu weer *niet* een gebied waar slangen zitten...

Slangenarend op de Strabrechtse Heide, 9 juli 2021 (Ludo Van Dorst)

Dankwoord

Dank aan Ludo Van Dorst, Rudy Jacobs, Diederick Meinen, Marcel Pomp en Hans van de Raapkamp voor het beschikbaar stellen van de prachtige foto's. ■

Activiteitenkalender

De Coronamaatregelen worden verder afgebouwd, waardoor we meer activiteiten op kunnen starten. Dit staat er de komende maanden o.a. op het programma.

Ledenbijeenkomsten

Omdat vanaf 25 september de anderhalve-metermaatregel losgelaten wordt, zullen met ingang van oktober de ledenbijeenkomsten weer doorgaan. We trappen daarbij af met een **barbecue op vrijdag 1 oktober**. Let op: het is mogelijk dat je door eventueel aanwezige redactieleden bevraagd wordt over de Blauwe Klauwier (Juv.), na 3 edities. Zorg er dus voor dat je je mening paraat hebt, terwijl je aan je (al dan niet vegetarische) worst loopt te knauwen.

De daarna volgende **ledenbijeenkomst** zal weer op de reguliere vierde vrijdag van de maand zijn, dus op **22 oktober**. Daarbij starten we met de uitgestelde ALV en aansluitend zal Hans de Vos Burchart een lezing geven over de Raaf.

Denk ook nog even aan de ledenbijeenkomst in november, met de jaarlijkse **fotowedstrijd!** Foto's kunnen **vóór 31 oktober** ingestuurd worden naar Pieter Wouters.

Euro Birdwatch

De **eerste zaterdag van oktober** staat traditioneel in het teken van Euro Birdwatch: een enorme trekvogeltelling waarbij verspreid over trektelposten door heel Europa de vogeltrek in kaart gebracht wordt door tellers.

Ligging van de telpost

Wil je je steentje bijdragen of eens zien hoe het trektellen in z'n werk gaat? VWG de Kempen staat op deze dag weer op de post bij de Nagelmekerseweg in Veldhoven.

Slaapplaatstellingen

Vanaf medio oktober vinden slaapplaats-tellingen plaats voor Blauwe Kiekendieven en voor Grote Zilverreigers & Aalscholvers. Dit gebeurt op meerdere plaatsen in de Kempen.

Aalscholvers (Cor van Pelt)

Hans van Nunen coördineert twee van deze tellingen: Grote Zilverreigers & Aalscholvers bij de Liskes en Blauwe Kiekendieven op de Cartierheide. Wil je een keer mee, dan kun je contact met hem opnemen.

Vogelakkers

In verschillende gemeentes in de Kempen liggen vogelakkers, die zijn ingezaaid met gewassen die met name in het najaar en de winter een goede voedselbron zijn voor vogels. Het is absoluut de moeite waard om deze eens (of meermaals) te bezoeken!

Pimpelmees en Keep op vogelakker #9 bij Casteren, 21 december 2019 (PvP)

Waarnemingen van vogels op deze akkers kunnen doorgegeven worden middels Avimap, of aan *Jan Kolsters*.

VWG-weekend

Vorig jaar heeft het jaarlijkse weekend, waarbij we naar de Eifel zouden gaan, vanwege Corona geen doorgang kunnen vinden. Dit jaar een herkansing, maar dan in eigen land. **Van 19 tot 21 november** strijken we neer in de Biesbosch; een gebied dat altijd garant staat voor leuke soorten!

Biesbosch, 29 december 2016 (TH)

Wil je weten of het mogelijk is om je nog op de valreep aan te melden: neem contact op met *Edwin van der Werf*.

Dagtrip naar Zeeland

Een jaarlijkse traditie die ook weer doorgang kan vinden, is het tripje naar Zeeland (en soms ook een stukje Zuid-Holland) in de **periode rond kerst**.

De VWG op de Brouwersdam, 13 februari 2016 (TH)

Gebieden als de Kwade Hoek, Brouwersdam, de Zeedijk bij Westkapelle en Plan Tureluur staan garant voor leuke soorten. *Paul van Pelt* zal t.z.t. inventariseren op welke dag de meeste animo is om die kant op te tijgen.

Brouwersdam, 30 december 2016 (PvP)

